

<i>Artikel 71.</i> Wachtgeld en aan gewezen burgerlijke ambtena- ren f	2717,00
<i>Artikel 72.</i> Kosten van me- dailles, eeresabels en andere onderscheidingsteekenen en van gratificatiën aan de toekenning van medailles verbonden. . .	7 000,00
<i>Artikel 73.</i> Gratificatiën en schadevergoeding aan de min- derjarige kinderen van wijlen A. GOEDHART.	4 600,00
	f 1332436,70

Vide AFDEELING.

Ontvoorziene uitgaven.

<i>Artikel 74.</i> Onvoorziene uitgaven . .	60 000,00
	f 1429556,20

en alzoo tot een bedrag van *veertien miljoen tweehonderd negentig duizend vijfhonderd zes en vijftig gulden twintig cent.*

Artikel 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der *artikelen* 4, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 40a, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 61a, 62, 63, 66, 67, 68, 68a, 69, 70, 71 en 72 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *artikel 74* van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Artikel 3.

Op *artikel 74* van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1889 behorende uitgaven, het voormeld Departement betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van dat hoofdstuk.

Die uitgaven worden voor elke soort atzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Marine,

[2. 2.]

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Ofschoon de splitsing in hoofdafdeelingen en onderdeelen, uitgebreid over verschillende onderwerpen en nader toege-licht door de noodige aantekeningen, naar vertrouwd wordt, genoegzame gelegenheid zal geven voor eene volledige beoordeeling van de begrooting, zoo komt het toch wenschelijk voor in deze Memorie in hoofdtrekken de leidende gedachten mede te deelen, welke bij de samenstelling van de begrooting zijn in acht genomen.

De ondergeteekende acht zich daartoe gedrongen omdat het hier de eerste door hem ingeliende begrooting geldt en bovenal aangezien daarbij een aanmerkelijk hooger eindcijfer wordt gevraagd dan in de laatste jaren het geval is geweest.

Het spreekt vanzelf dat hij zich in deze zooveel mogelijk zal bepalen tot de mededeeling van denkbeelden en voornemens en dat hij zich daarbij zal onthouden van betoogen tegen de inzichten van andersdenkenden, onder bereidverklaring intusschen, om te zijner tijd, des verlangd, nader rekenschap van het gestelde te geven.

Overbodig zij voorts gewis de verzekering dat allerminst geneeend wordt met de hiervolgende toelichtingen, nieuwe theorieën in het midden te brengen, maar dat het alleen te doen is om de Volksvertegenwoordiging in staat te stellen te beoordeelen wat beoogd en verlangd wordt.

De zeemacht moet, in samenwerking met de landmacht, in staat zijn onze neutraliteit voor schending te vrijwaren en het vaderland krachtdadig te verdedigen. Een optreden in open zee om direct offensief te werk te gaan zij daarbij buitengesloten. Alleen in zeer gunstige omstandigheden moet de zeemacht, althans ten deele, geschikt zijn om eene landing te bemoeilijken of den vijand te benadeelen, opdat deze in ieder geval tot eene sterke machtsontwikkeling gedwongen is en het niet mogelijk moet kunnen zijn, dat hij met eene weinig beduidende macht de kust of onze zeega en zou bedreigen, dan wel eene blokkade kan bewerkstelligen.

Moet dus eene streng defensieve houding eerste richtsnoer zijn, zoo mag dit niet beletten dat een bescheiden deel onzer macht de noodige zeewaardigheid bezit, om buitengaats nabij de kust en de zeegaten een niet te sterken vijand afbreuk te doen en den onvermijdelijken verkenningdienst zoolang mogelijk vol te houden, en eindelijk dat wij op de bovenrivieren tegen overrompeling zullen zijn gevrijwaard.

Eene verdediging tot het uiterste, zooverre de zeemacht betreft, is inzonderheid noodig in het Zuiderfrontier en op de Zuiderzee tot vóór Amsterdam. Allereerst moet men daartoe in het Volkerak, het Haringvliet en de Goereesche zeegaten in het zuiden en, in het noorden, in het nauw van het Vlie en daarbezuiden en in het vaarwater dat van den Texelstroom naar het zuiden loopt, een krachtigen tegenweer kunnen bieden.

Doortastende verdediging is ook een gebiedende eisch voor de toegangen tot den Nieuwen Waterweg, het Noordzeekanaal en Texels reede met de haven het „Nieuwediep”, onder opmerking evenwel, dat hier, evenals in het Volkerak, een belangrijk deel der verdediging op de schouders der landmacht zal komen. Voor wie de hoofdrol in den strijd is weggelegd, laat zich niet voorspellen. Dat

zal veel afhangen van bijzondere omstandigheden, van de doeltreffendheid der torpedo- en andere versperringen en van de vechtwijze en middelen van den vijand.

Ten einde te waarborgen, dat de zeemacht de van haar verwachte taak naar behooren kan vervullen, worden dringend noodig geacht:

5 ramschepen (4 aanwezig);

13 monitors (1 ontbreekt);

30 stoomkanonneerbooten (aanwezig);

20 vischtorpedobooten (14 aanwezig of in aanbouw);

28 spartorpedobooten (18 aanwezig);

9 riviervaartuigen (waarvan 5 gepantserde vaartuigen en 1 stalen kanonneerboot aanwezig);

3 aviso's (waartoe voorhands aangewezen Zr. Ms. *Dolfijn* en 2 stoomvaartuigen van het loodswezen).

Wijst deze opgave op een eenigszins hooger eisch dan vroeger is gesteld, men bedenke dat, sedert de aanschaffing van het materieel voor de binnenlandsche verdediging, de twee nieuwe wegen naar zee: het Noordzeekanaal en de Nieuwe Waterweg, tot stand zijn gekomen; terwijl de invoering van de torpedobooten slechts als een onvermijdelijk, dringend noodzakelijk tegenwicht is te beschouwen tegenover gelijke strijdmiddelen, welke nu ook van een vijand tegen onze schepen zijn te verwachten.

De versterking welke de hierboven opgegeven zeemacht nog zou moeten ondergaan, ten einde de verdediging tot het uiterste, van de stelling Helder met voldoende zekerheid te waarborgen, is hier buiten beschouwing gebleven.

Het zij hier op zijn plaats in herinnering te brengen dat ten gevolge van de verwapening der ramschepen, monitors en stoomkanonneerbooten, van de gedeeltelijke verbetering der pantsering van de torens, van de invoering van de revolver- en snelvurende kanonnen en het electrisch licht, en eindelijk door de aanschaffing van de torpedobooten, de zeemacht in de laatste jaren in of- en defensief vermogen gewonnen heeft, maar dat daarmede niet zijn weggenomen de te geringe vaart en het onvoldoend verzekerd drijfvermogen, gemis van beschermend dek, cellen, constructie, enz. in verband met het weinig weerstand biedende boordpantser.

Aan deze gebreken, die het bestaande gepantserde materieel aankleven, is, hoewel door vermeerdering van het aantal waterdichte schotten bij sommige schepen (*Buffel*, *Guinea* en *Draak*) getracht is verbetering te verkrijgen, niet door het aanbrengen van wijzigingen op afdoende wijze te gemoet te komen.

De schepen zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eischen, die hun gesteld moeten worden.

Eene geleidelijke vernieuwing kan dus op den duur niet uitblijven, maar zal natuurlijk van den toestand van 's lands financiën afhankelijk worden gesteld.

Dat niet reeds dadelijk een begin van uitvoering wordt voorgeseld ligt hierin, dat de ondergeteekende in de eerste plaats het ontbrekende wenscht aan te vullen.

Nog zij herhaald, dat niettegenstaande de vorenbedoelde, verbetering en aanvulling, in geen geval een optreden buitengaats beoogd wordt, tenzij in bijzonder gunstige omstandigheden, dit voor het zeewaardig materieel met nagenoeg zeker succes zou kunnen geschieden. Tevens zij er op gewezen, dat de zeemacht in het algemeen genomen alleen dan met kans op goeden uitslag zal kunnen optreden, wanneer ook de landmacht krachtadig zal kunnen meewerken.

Ouder meer wordt hierbij gedacht aan het in aanbouw zijnde fort op Pampus.

Voor het internationaal overeengekomen toezicht op de visscherij in de Noordzee en gelijke dienstvervulling in de territoriale wateren, wordt in vredetijd de beschikking over een klein stoomschip (de in aanbouw zijnde *Dolfijn*) en een schooner (*Argus*) voldoende geacht.

Eerstgenoemd vaartuig kan nog in dit jaar in dienst komen, waarna dan Zr. Ms. schroefstoomschip 3de klasse *Alkmaar* uit dienst gesteld kan worden.

De derde aan de zeemacht gestelde eisch is, dat zij medewerkt tot de handhaving van het Nederlandsch gezag in de Indische bezittingen en koloniën, dat zij die gewesten helpe verdedigen tegen een buitenlandschen vijand en dat zij de algemeene handels- en politieke belangen van het Rijk in de nabij gelegen Staten en koloniën en bezittingen van andere Mogendheden kan behartigen.

Voor West-Indië wordt daartoe beschikbaar gesteld een stoomschip 1ste klasse ten behoeve van Curaçao en een stoomschip 4de klasse voor Suriname.

In tijden van spanning en politieke verschillen zal, bijaldien daarvan voor het moederland zelf geen oorlog te verwachten is, bedoelde macht moeten versterkt worden, door het in dienst zijnde materieel voor vlagvertoon en oefening buitenslands. Bestaat er voor Nederland zelf oorlogsgevaar en bevinden de oefeningsschepen zich niet in de nabijheid der West-Indiën, dan wordt eene hardnekkige verdediging van Curaçao en Suriname, zoover van de zeemacht afhangt, natuurlijk ondenkbaar. Door waakzaamheid en samenwerking, met eene besliste houding van het gouvernement en doeltreffend optreden van de landmacht, mogen de genoemde gewesten echter voor een coup-de-main beschermd worden geacht en zullen wij in ieder geval het bezit met nadruk kunnen verdedigen, vooral indien het torpedowezen er toepassing vindt, zij het ook slechts op bescheiden schaal.

In Oost-Indië is de handhaving van het Nederlandsch gezag, zooverre van de zeemacht geëischt, hoofdzakelijk opgedragen aan de Indische militaire marine en treedt het materieel van de Nederlandsche zeemacht, onder den naam van auxiliair eskader, daartoe slechts in buitengewone omstandigheden op. Voor de verdediging der koloniën tegen een aanval van buiten komt het auxiliair eskader op den voorgrond.

Met uitzondering van de jaren 1870 tot en met 1872 bestond deze scheepsmacht, na de regeling van de marine in Oost-Indië in 1866, uit vier schepen van groot charter — sedert 1878 uit 2 schroefstoomschepen 1ste klasse en 2 ramtorenschepen. Beide laatstgenoemde zijn, ten gevolge van bijzondere omstandigheden, in dat tijdvak nimmer gerepatriëerd. Geenszins werd dit uit beginsel nagelaten. Aangezien de ramtorenschepen nu intusschen feitelijk reeds 12 en 10 jaar zich in Oost-Indië bevinden en het ook niet in het voornemen ligt ze te laten thuisvaren, — wegens financiële bezwaren en de vermindering der gelegenheid tot oefening van het personeel in vergelijking met de reizen per schroefstoomschepen 1ste klasse, — draagt het den schijn, als zouden de ramtorenschepen overeenkomstig het Koninklijk besluit van 1866 n°. 80, niet tot het auxiliair eskader, maar tot de Indische militaire marine moeten worden gerekend.

In werkelijkheid behooren zij echter tot het auxiliair eskader, want zij zijn bestemd voor de handhaving van het Nederlandsch gezag en voor de bevordering van de algemeene belangen van Nederland in de Indische wateren, en dan ook geheel overeenkomstig genoemd Koninklijk besluit steeds uit de Nederlandsche begrooting betaald.

Het bovenopgemerkte omtrent hetgeen men van de verdediging van de West-Indische bezittingen heeft te verwachten, geldt in vele opzichten ook de bezittingen in Oost-Indië. De zeemacht hier is wel is waar aanmerkelijk sterker, terwijl de landmacht er in nog veel grootere mate de sterkte van het West-Indische leger overtreft, maar daartegenover staat ook de veel grootere uitgebreidheid en de uitsluitend insulaire gesteldheid van de Oost-Indische bezittingen. Betere bekendheid op eigen terrein, de zekerder gewaarborgde beschikking over materiele hulpmiddelen, en het te verwachten krachtadig optreden van het in den strijd geoefend en tegen het klimaat geharde leger zijn intusschen zoovele factoren in ons voordeel, dat het een verkeerd pessimisme zou zijn, voedsel te geven aan de meermalen geuite meening, dat de kansen van de eventuele verdediging van Nederlandsch-Indië tegen een buitenlandschen vijand zoo ongunstig zouden zijn. Voorop moet natuurlijk staan, dat wij ons reeds sterk kunnen gevoelen door de toepassing van gezonde politieke beginselen, waardoor een vijand zou ondervinden dat hij niet alleen heeft te strijden tegen vloot en leger, maar dat hij ook de inlandsche bevolking tegen zich zal hebben.

Zeker is het in ieder geval, dat niet lichtelijk tot eene vijandelijke onderneming tegen de Oost-Indische bezittingen zal worden overgegaan en daartoe een buitengewoon sterkte macht vereischt zal worden — zegge eene uitgebreide transportvloot en een krachtig eskader.

Hoe en waar deze zullen optreden, of dit geconcentreerd dan wel op verschillende punten te gelijk zal geschieden, laat zich niet voorspellen. Intusschen is het niet twijfelachtig, dat verdediging daartegen, zoover de zeemacht betreft, in vele gevallen zou te kort schieten, bijaldien deze alleen moest afhangen van het uit slechts vier bodems samengestelde auxiliair eskader, al behooren de vier schepen tot de krachtigste strijders.

Om die reden is het van het grootste belang dat ook de Indische militaire marine desverreicht tot de verdediging kunne medewerken, dat zij eenige schepen bezit, van meer strijdwaardigheid dan noodig is alleen voor de handhaving van het gezag tegenover de inlandsche staten en dat zij bovendien van terpedobooten voorzien worde, waartoe voorhands alleen die met sparinrichting te verkiezen zijn.

Naarmate in dien zin de militaire Indische marine beter zal zijn georganiseerd, — de in het voorgaande jaar toegestane aanbouw van een stoomschip 2de klasse met pantserdek en van een torpedoboot zijn in dezen een belangrijke stap ten goede, — kan natuurlijk met te meer vertrouwen den strijd om het bezit onzer rijke bezittingen te gemoet gezien en met zekerheid eene overrompeling voorkomen worden.

Het valt niet te ontkennen dat de samenstelling van het tegenwoordig auxiliair eskader te wenschen overlaat. Het gaat echter niet aan, die schepen, welke bij den aanbouw of het ontwerpen er van geheel op de hoogte van den tijd waren, maar dit thans, na tien tot twintig jaar, niet meer in allen deele zijn, aanstonds weder door andere te vervangen.

Het is evenwel dringend noodzakelijk den aanbouw van meer moderne oorlogsschepen — voor den algemeenen dienst, dit is ook voor het auxiliair eskader, — ter hand te nemen en dezen dus niet langer uit te stellen.

Zonder dit toch is met zekerheid te voorspellen, dat reeds binnen weinige jaren niet meer aan de eischen van den algemeenen dienst zou kunnen voldaan worden, dat zelfs het bescheiden auxiliair eskader niet voltallig ware te houden, waarover lager nog nader.

Ofschoon de overtuiging toegeleant dat eene vermindering der Indische militaire marine in getalsterkte hoogst gewenscht is, werd, in overleg met den Minister van Koloniën, voor 1889 op dezelfde sterkte gerekend als voor 1888 en de beide voorgaande jaren.

Immers de dagelijksche ondervinding leert, dat, vooral ten gevolge van den nog onbevredigden toestand in Atjeh, geen van de in dienst zijnde schepen kan worden gemist. De sinds 1885 bevolen proef met het stelsel van beperkte stationneering is, ten gevolge van verschillende onoverkomelijke bezwaren nog slechts ten deele in practijk kunnen worden gebracht.

Omtrent wenschelijke wijzigingen in het meergenoemd Koninklijk besluit van 1866 heeft bereids eene voorbereidende gedachtenwisseling met den Minister van Koloniën plaats gehad, inzonderheid wegens de tot nu toe ten deele minder rationeele regeling der restitutiën, welke in eenige opzichten afwijken van het aangenomen zuiver beginsel dat de kosten van de Indische militaire marine door de koloniën en dus niet door het moederland zullen worden gedragen.

De vierde en laatste taak der marine is het vlagvertoon in het belang van handel en scheepvaart. Hiervoor worden gebezigd de schepen voor *algemeenen dienst*, tot welke categorie ook behooren de schepen van de West-Indische zeemacht en het auxiliair eskader. In den regel zijn voor het vlagvertoon voldoende drie à vier bodems, waarvan drie schroefstoomschepen 1ste klasse.

De reizen met deze schepen zullen tevens strekken voor oefening van het personeel in den Oceaan en wordt daarmee te gelijk beoogd, den prikkel en lust voor den zee-dienst te onderhouden en aan te kweeken, zonder welke de instandhouding van eene militaire marine onmogelijk wordt.

Ook dienen deze oefeningstochten tot aflossing van de schepen in West-Indië en die, behoorende tot het auxiliair eskader, alsmede tot verwisseling van het in onze koloniën

en bezittingen aanwezige marinepersoneel, hetwelk overigens geschiedt met particuliere scheepsgelegenheid.

Ten einde in de hiervoren genoemde bestemmingen te kunnen voorzien is het noodig dat de klasse-schepen voor algemeenen dienst" zij samengesteld uit minstens 11 schepen eerste klasse en 4 schepen van kleiner charter.

Van de laatste zou er dus één te veel en van de groote schepen minstens één te weinig zijn.

Wegens de mindere zeewaardigheid van Zr. Ms. schroefstoomschip 4de klasse *Aruba*, heeft bedoeld overcompleet echter weinig waarde. En wat het incompleet zijn van de groote schepen betreft, moet nog worden opgemerkt dat het zeer waarschijnlijk is, dat minstens een van de twee oudere schroefstoomschepen 1ste klasse, Zr. Ms. *Zilveren Kruis* en *Van Galen*, respectievelijk gebouwd van 1867—1869 en van 1868 tot 1872, vóór of in 1890 voor Oceaan-reizen zal zijn afgekeurd.

Op het oogenblik is de staat der eerste klasse schepen voor algemeenen dienst als volgt:

2 ramtorenschepen en 2 schroefstoomschepen 1ste klasse type *Atjeh* (Zr. Ms. *De Ruyter* en *Van Speyk*) in Oost-Indië;

1 type *Atjeh* (Zr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden*) in West-Indië;

1 idem, (Zr. Ms. *Johan Willem Friso*) onlangs van een kruistocht in Nederland teruggekeerd en bestemd om in dezen zomer Zr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden* in de West-Indiën af te lossen;

1 van de oudere type (Zr. Ms. *Zilveren Kruis*) op eene reis rond de wereld op weg naar Oost-Indië, met bestemming om spoedig na aankomst alaar te repatriëren, evenals de tweede der oudere type, (Zr. Ms. *Van Galen*), die reeds in Juni de terugreis naar Nederland aanvaard heeft.

Voorts blijven voor reserve in plaats van minstens 3 nog slechts 2 *Atjeh's* over (Zr. Ms. *Atjeh* en *Tromp*), die beide te Helder in reparatie liggen, en eerst in het volgend jaar voor den dienst gereed komen.

Ware op het oogenblik de indienststelling van een type *Atjeh* urgent, er zou geen gevolg aan kunnen worden gegeven. En neemt men daarbij in aanmerking het medegedeelde omtrent den toestand van Zr. Ms. *Zilveren Kruis* en *Van Galen* en voorts dat Zr. Ms. *De Ruyter* na aflossing in 1889 door Zr. Ms. *Atjeh* vier jaar en Zr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden* na terugkeer uit West-Indië bijna acht jaren achtereën in dienst zal zijn geweest en dus beide laatste schepen, evenals Zr. Ms. *Tromp*, waarvan de ketels na de thans bewerkstelligde reparatie nog slechts een jaar dienst kunnen doen, en die dus de gereedkomende nieuwe ketels moet ontvangen, voor eene langdurige herstelling in aanmerking zullen komen, dan ligt het voor de hand, dat de aanbouw van minstens een schip van groot charter niet langer mag worden uitgesteld en dat zich ook al spoedig de behoefte aan een tweede zal doen gevoelen.

Bij de vaststelling van eene organisatie van het gezamenlijk benodigde personeel zal natuurlijk — evenals tot nu toe geschiedde — als grondslag dienen te worden aangenomen de benodigde bemanning voor de binnenlandsche verdediging in het geval van oorlog, met inbegrip van eene reserve voor zieken.

Bij dien grondslag dient dan te worden gevoegd de afwezige bemanning van de zeemacht in Oost- en West-Indië, benevens die van de schepen buitengaats vertoevende tot het doen van oefeningsreizen.

Verder komt tot bijvoeging in aanmerking het op te leiden personeel, voor zoover dit, zoowel wegens te jeugdigen leeftijd als te geringen graad van geoefendheid, nog niet geschikt is om bij de verdediging te worden gebezigd.

Strikt genomen zouden de getallen — doorsamentelling der zoo even genoemde groepen te verkrijgen — in verband met eene behoorlijke dienstvervulling moeten worden vermeerderd met die van het personeel, benodigd voor eene geregelde aflossing van de zeemacht in Oost- en West-Indië, voor zoover het af te lossen personeel niet behoort tot de bemanning van schepen die zelve vervangen worden.

Men heeft evenwel tot nu toe gemeend dit achterwege te moeten laten en liever in stede van dien te moeten rekenen op het buitengaats zijn van drie schroefstoomschepen 1ste klasse, kunnende dan de aflossing 1°. voor

een deel met een dier schepen geschieden; 2°. voor zoover mogelijk in de wintermaanden plaats hebben, per particuliere gelegenheid.

Wat de benooidigde sterkte voor de binnenlandsche verdediging betreft, zij opgemerkt, dat daarbij gerekend is op de bemanning van alle schepen en vaartuigen voor dien dienst bestemd, terwijl tevens daarin begrepen is het benooidigde personeel voor de staven en bijzondere diensten in de directiën voor de wacht- en logementschepen, voor het leggen en bewaken der versperringen, en het marinepersoneel noodig tot hulp in den veiligheidsdienst op de watervlakten voor de Hollandsche waterlinie.

Blijkt lager bij de toelichting der IIde afdeeling dat ondergeteekende voornemens is den bouw der twee reeds dadelijk benooidigde oorlogsschepen aan de Nederlandsche particuliere industrie toe te vertrouwen, dan ligt in deze handelwijze vanzelf voor het oogenblik opgesloten dat hij daaraan de voorkeur geeft boven den aanbouw op 's Rijks werf te Amsterdam, terwijl de Nederlandsche groote scheepsbouwrichtingen, door hem voor bedoelden aanbouw geheel berekend worden geacht.

Voor de herstelling en conservatie der vloot acht de ondergeteekende het werken onder eigen beheer verkieslijk; voor de conservatie *altijd* en voor de reparatiën *in den regel*. Dit laatste omdat bij onverhoopte overmaat van herstellingswerk als buitengewone omstandigheid, waarop dus bij de regeling der sterkte van het personeel niet gerekend is, de werkkrachten van 's Rijks werf zouden kunnen te kort schieten en het te hulp roepen van den particulier alsdan niet kan uitblijven.

De reden dat reparatiën in den regel niet aan particulieren mogen worden toevertrouwd, ligt in de bekende omstandigheid dat herstellingen hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk te voren met juistheid geraamd kunnen worden, en meestal tegenvallen wat den duur en de kosten aangaat. Het is daarom niet doenlijk, er contracten voor te sluiten, die de belangen van den dienst en 's lands financiën voldoende waarborgen, zonder dat de particuliere industrie tevens groot gevaar loopt zich groote schade te berokkenen. Om het laatste te voorkomen moet veel hoger dan noodig schijnt worden ingeschreven, en bij gemis van de middelen om zelf de herstellingen te doen aanvaarden, zou de Regeering zich daarbij wel moeten neerleggen.

Met het oog op het onderhoud en de herstelling van 's Rijks oorlogsschepen mag dus, naar de overtuiging van den ondergeteekende, niet worden voortgegaan met de vermindering van het personeel der werven voorhands nog verder uit te strekken dan in de laatste jaren is geschied; zijnde hierbij nog aangeteekend dat hem, als regel, het aanbouwen van torpedobooten en lichte vaartuigen op 's Rijks marinewerven zeer nuttig en noodzakelijk voorkomt, zoowel als oefening van het personeel, als omdat het eene geschikte gelegenheid aanbiedt om ten dienste van voorkomende buitengewone herstellingen een voldoende aantal scheepsmakers voor ijzeren scheepsbouw te onderhouden, zonder dat dit tot vermeerdering van uitgaven leidt, terwijl genoemd ambacht inderdaad eene lange voorbereiding eischt en men er moeilijk door *tijdelijke* werklieden in kan voorzien.

Zijn de machine- en stoomketelreparatiën van grooten omvang, dan wordt voortgegaan met voor die onderdeelen zich van de particuliere industrie te blijven bedienen.

Deze algemeene beschouwingen wenschte ondergeteekende te besluiten met de mededeeling dat in April II. rapport is ontvangen van het onderzoek naar de wenschelijkheid en mogelijkheid om 's Rijks marinewerf te Amsterdam over te brengen naar de overzijde van het IJ, — beleefde referte naar het door den Minister Tromp in het midden gebrachte in de namiddag-zitting der Tweede Kamer der Staten-Generaal van den 15den December 1887.

De Commissie voor genoemd onderzoek heeft bestaan uit de kapiteins ter zee G. KRUYEN en E. L. EHNLE, den hoofdingenieur der marine J. C. JANSEN, en voorts uit den heer F. G. GRON VAN WAARDEN, particulier scheepsbouwmeester, en den gepensionneerden kapitein-luitenant ter zee H. J. VAN DER MANDELE, welke beide laatstgenoemden zich vrijwillig en geheel belangloos aan de hun opgedragen taak hebben toegewijd.

Het doen drukken van bedoeld verslag wordt niet noodig geacht; het zal echter tijdelijk ter griffie van de Tweede

Kamer der Staten-Generaal gedeponneerd worden, ter inzage voor de leden. Van den inhoud zij aangeteekend dat, afgescheiden van de geldelijke gevolgen, het overbrengen van de werf door de meerderheid der Commissie *wenschelijk*, doch *niet noodzakelijk* werd geacht met het oog op de mobilisatie, en dat zij *noodzakelijk* werd beschouwd, bijaldien de werf tevens moet dienen tot aanbouw.

Voor terrein der eventueel aan de overzijde van het oude IJ op te richten nieuwe werf, is de keuze gevestigd op een aan het Rijk behorende plek gronds in polder VII, gelegen tusschen het Noordzeekanaal, het hierin uitlopend zijkanaal G en den Zaandamschen spoorwegdijk.

De kosten zijn geraamd als volgt:

a. voor een Rijkswerf van conservatie en uitrusting, zonder gelegenheid tot herstellen, alles gerekend voor de behoefte van Zr. Ms. zeemacht, zooverre die ressorteert onder de directie Amsterdam f 4 300 000, waaronder f 15 000 voor onteigening van particuliere gronden;

b. als voor sub a, doch met gelegenheid tot herstellen, f 4 500 000, waarvan almede f 15 000 voor te onteigenen gronden;

c. als voor sub b en tevens tot aanbouw f 5 500 000, waarvan f 22 000 voor onteigening en d voor eene Rijkswerf tot conservatie, uitrusting, herstelling en aanbouw van het materieel van Zr. Ms. zeemacht in haar geheel (natuurlijk ongerekend de Indische militaire marine) f 7 250 000, waarvan f 120 000 voor onteigening.

Voor onderhoud en reparatie buiten boord en onder water is gerekend op een drijvend droog dok.

De Commissie heeft zich onthouden van de opdracht tot taxatie van het terrein en de daarop staande gebouwen, uitmakende de tegenwoordige Rijkswerf te Amsterdam, wegens de soms zeer afwisselende grondprijzen en de algehele onbekendheid waarop en de omstandigheden waaronder eene verplaatsing der werf zou worden ten uitvoer gebracht.

De onder a, b, c en d genoemde kosten der oprichting zouden dus eventueel verminderen door den verkoop der tegenwoordige werf, waarbij nog buiten sprake blijven de te verwachten baten van den verkoop van de lijnbaan en de daar nabij gelegen geschutwerf, welke aan de buitenkanten begrensd worden door het terrein der Koninklijke Fabriek voor stoom- en andere werktuigen.

Neemt men in acht, dat de vier genoemde plannen eene terreinuitgestrektheid gelden van respectievelijk 25, 25, 27, 50 en 39 hectaren (met inbegrip van de oppervlakte van het te graven bassin), terwijl dat der tegenwoordige werf, met inbegrip van het groote magazijn, het nieuwe directiegebouw en de wateroppervlakte der kanalen en bassins, ongeveer 17,5 hectaren en die van de lijnbaan en van de geschutwerf, het water medegerekend, ruim 5 hectaren bedraagt, zoo is het niet twijfelachtig dat de eventuele verkoop van het bestaande eenen overwegenden invloed op de financieele eischen der verplaatsing van de werf zoude uitoefenen.

De ondergeteekende behoudt zich dan ook voor dit hoogst belangrijk onderwerp nog nader te overwegen, en wel in de eerste plaats het opruimen van 's Rijks lijnbaan, zij het ook dat er op het oogenblik partij van wordt getrokken voor de bewaring van steenkolen, kabel- en meerkettingen en andere voorraadsartikelen, waarvoor op de werf plaats te kort is gekomen, ten gevolge van het in praktijk brengen van een zooveel mogelijk opbergen van den normaalvoorraad voor de drie maritieme directiën te zamen.

Hoezeer art. 20, zooals lager blijkt, hooger is geraamd dan voor 1888, bestaat er geen voornemen om het *vaste* werfpersonnel merkbaar uit te breiden. De noodzakelijke vermeerdering van werkkrachten voor 1889 zal, zooveel mogelijk, gevonden worden door het in dienst nemen van *tijdelijke* werklieden. Langs dien weg wordt vermeden, dat, bij vermindering van den post voor arbeidsloon van volgende begrotingen *vast* personeel zou moeten worden afgedankt.

Voor zooverre nog *vermindering* van vast personeel noodzakelijk mocht zijn, dient men daartoe geleidelijk te geraken, door het niet aanvullen van vacatures, maar het daarvoor aannemen van *tijdelijke* werklieden.

Aangaande het onderscheid tusschen *vaste* en *tijdelijke* werklieden wordt beleeflijk verwezen naar het nieuwe IIIde Hoofdstuk der Verordeningen voor 's Rijks werven (Regeling van de mindere geëmployeerden en werklieden), vastgesteld bij Koninklijk besluit van 7 April 1888 n°. 23.

In het vroegere (IIIde) hoofdstuk waren *tijdelijke* werklieden niet gestipuleerd, ofschoon van die klasse reeds sedert de oprichting der werven, bij herhaling, afhankelijk van het te verrichten werk, werden aangenomen en afgedankt, in onderscheiding met eene kern van *vast* personeel.

Hoewel niet met dien naam bestempeld, werd laatstgenoemde categorie telken jare, na de vaststelling der numerieke regeling, krachtens de begroting voor het loopende jaar, voor vast aan den dienst beschouwd.

Zooals uit de aangehaalde nieuwe verordening blijkt, genieten de *tijdelijke* werklieden minder voordeelen dan de *vaste*. Het gevolg daarvan was, dat de vaste werklieden, die met ingang van 1 April, als zoodanig, moesten ontslagen en als *tijdelijke* weder aangenomen konden worden, tegenover hunne vroegere positie aanmerkelijk benadeeld zijn geworden, zij het ook, dat er voor hen geen aanspraak bestond om de vroegere voordeelen te behouden, en zij zelfs reden hadden tot dankbaarheid, dat zij niet finaal uit den werkdienst werden ontslagen. (Hun getal bedroeg 59 van gemiddeld 21 jaren dienst, terwijl met recht op *pensioen* en *onderstand* een 57tal personen ontslag bekwamen, van gemiddeld 29 en 24 dienstjaren. Tegenover de 59 als *tijdelijk* werkmán weder aangenomen werklieden staan 106 werklieden, die veertien dagen vroeger, met geene andere vergoeding dan een week extraloon, den werkdienst hadden verlaten. Deze categorie telde gemiddeld slechts 11 dienstjaren.)

Ten einde de hardheid weg te nemen, welke er in gelegen was, om *tijdelijke* werklieden, die reeds vele jaren als zoogenaamd vast werkmán hadden gediend, de voorrechten te doen missen, welke hun, volgens de meer aangehaalde nieuwe werfverordening, niet langer mochten worden toegekend, is, als overgangsmaatregel, bij Koninklijk besluit van 31 Mei 1888 n°. 32, het volgende bepaald:

»De ontslagen *vaste* werklieden van 's Rijks werven met een dienstdienst van meer dan 20 jaren, blijven, wanneer zij, binnen twee jaren na hun ontslag, als *tijdelijk* werkmán worden aangenomen, in het genot van de voordeelen, die bij de laatst vastgestelde regeling van de mindere geëmployeerden en werklieden aan de *vaste* werklieden zijn toegekend, mits hun ontslag een gevolg was van maatregelen van bestuur en zij zich gedurende hun dienstdienst als *vast* werkmán onberispelijk hebben gedragen.

»Genoemde voordeelen blijven zij behouden, wanneer zij, na weder als *tijdelijk* werkmán ontslagen te zijn, binnen den tijd van twee jaren, opnieuw als zoodanig aangenomen worden.

»Dit besluit wordt geacht te zijn in werking getreden met den eersten April 1888.

De *tijdelijke* werklieden, die wel in 1868, maar na 1 April in dienst zijn getreden, en diegenen, welke, ofschoon vóór dat tijdstip in dienst gekomen, ten gevolge van militiedienst op 1 April 1888 niet ten volle 20 dienstjaren als vast werkmán hebben, worden in de eerste plaats, indien zij dit verdienen, weder als *vast* werkmán aangenomen.

Deze uitweiding betreffende art. 20 der begroting vindt ten deele aanleiding in de interpellatie, op 16 Mei 1888, door den afgevaardigde van Amsterdam, den heer HELDT.

Het eindcijfer der begroting bedraagt f 14 290 556,20, tegen f 12 656 786,10 in 1888, derhalve f 1 633 770,10 meer. Zulks is een gevolg van hogere ramingen van:

de Iste afdeeling, kosten der administratie, met f 3 716,665

de IIde afdeeling, materieel der zee-macht en van 's Rijks maritieme etablissementen, met 1 642 065,00

de Vde afdeeling, pensioenen, wacht-

gelden, kosten van medailles enz., gratificatiën en onderstanden, met f 42 221,60

te zamen meer. f 1 688 003,26½

waartegenover lagere ramingen van:

de IIIde afdeeling, personeel der zee-macht, met f 25 125,00

de IVde afdeeling, loodswezen, betonning, bebakening, verlichting en hydrographie, met 29 108,165

te zamen minder. 54 233,165

blijft meer. f 1 633 770,10

Tegenover de geraamde uitgaaf voor 1889, ad f 14 290 556,20, staat eene geraamde inkomst, bij de Wet op de Middelen verantwoord wordende, voor:

bijdragen van adelborsten f 48 000,00

bijdragen van aspirant-administrateurs 3 200,00

opbrengst van den verkoop van onbruikbare en overtollige goederen 45 000,00

opbrengst van loodsgelden 1 200 000,00

Totaal. f 1 296 200,00

derhalve f 156 800 meer dan voor 1888 werd geraamd.

Iste AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 364 105 tegen f 360 388,33½ voor het jaar 1888.

Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan eene verhooging van:

art. 2. Bezoldiging van de ambtenaren bij het Departement, met f 500,00

art. 3. Bezoldiging van de officieren bij het Departement, met 1 000,00

art. 6. Bezoldiging van de officieren bij 's Rijks werven, met 900,00

art. 7. Bezoldiging van het korps ingenieurs, met 1 375,00

totaal meer f 3 775,00

waartegen eene vermindering van:

art. 5. Bezoldiging van de ambtenaren bij 's Rijks werven, met 58,33½

blijft meer f 3 716,66½

Zooals uit den toelichtenden staat kan blijken, bestaat het voornemen den zee-officier, chef der afdeeling Materieel, te vervangen door een hoofd-ingenieur der marine. De ondergeteekende is namelijk van oordeel, dat voor de leiding der werfaangelegenheden, die gewis bij die afdeeling het belangrijkste gedeelte van de taak is, een hoofd-ingenieur, door de kennis en ervaring die hij in zijn ambt heeft kunnen verkrijgen, meer geschikt is te achten dan een zee-officier, aan wien de administratie en het beheer van de werven in den regel geheel vreemd zijn. Eene dergelijke regeling geeft bovendien het voordeel dat de chef dezer belangrijke afdeeling langer in zijne gewichtige betrekking kan worden gehandhaafd dan dit met een zee-officier mogelijk is. Meestentijds toch moet de zee-officier juist worden vervangen, terwijl het van den anderen kant gewenscht ware langer van zijne als chef van het materieel opgedane ervaring partij te trekken.

Voor de maritiem-technische zaken zal de toegevoegde luitenant ter zee bij genoemde afdeling werkzaam blijven, terwijl de kapitein ter zee voor speciale diensten den Minister omtrent deze zaken van advies zal dienen, en wel meer inzonderheid uit het militair-nautische standpunt.

Bij de artt. 5, 6 en 7 zijn de cijfers voor elke werf niet meer in de wet opgenomen, omdat de ondervinding heeft aangetoond dat dit tot groote bezwaren aanleiding geeft. Doordien de cijfers voor de onderdeelen in de wet waren opgenomen, was het namelijk in dit jaar niet mogelijk, toen de magazijnmeester te Willemsoord zijn ontslag vroeg en verkreeg, op behoorlijke wijze in zijne vervanging te voorzien. Voor die vervanging kwam in de eerste plaats in aanmerking de griffier van de werf te Hellevoetsluis, en nu was het niet mogelijk dezen tot magazijnmeester te Willemsoord te doen benoemen, zonder de voor die werf in de wet opgenomen som te overschrijden. Hij moest dus van af 1 Mei voor het geheele verdere jaar met de tijdelijke waarneming van de betrekking van magazijnmeester worden belast en evenzoo een commies van Amsterdam, als de meest geschikte persoon, tijdelijk met de waarneming der betrekking van griffier te Hellevoetsluis, beiden op hunne vroegere bezoldiging en met toestemming van de Algemeene Rekenkamer. Deze ongewenschte toestand kan telkens en door meerdere mutatiën zelfs nog meer gecompliceerd voorkomen, terwijl het nut van het opnemen der cijfers van de onderdeelen in de wet uit het oogpunt van 's lands belang niet kan worden ingezien. De ambtenaren bij de werven en het korps ingenieurs vormen afzonderlijke categorieën van landsdienaren, die onderling moeten kunnen worden verplaatst in werkkringen waartoe zij het meest geschikt worden geacht, en de begrootingswet moet aan deze verplaatsing geene hinderpalen stellen. Ook bij de begrooting voor 1882 (zie bladz. 10 van de Memorie van Beantwoording bij de begrooting van dat jaar) was men verplicht wegens dezelfde bezwaren op dezen ook toen beproefden maatregel terug te komen.

IIde AFDEELING.

De ondergeteekende heeft geen bezwaar gezien om bij deze afdeeling de inrichting der begrooting en van den toelichtenden staat te volgen, speciaal voor zooveel betreft de artt. 12, 14 en 20, zooals die door zijn ambtsvoorganger, ter voldoening aan den wensch van 's lands Vertegenwoordiging, is aangenomen.

Hij moet echter het uitdrukkelijk voorbehoud maken dat de onderwerpen en de cijfers, zooals die in den toelichtenden staat bij de genoemde artikelen zijn te boek gesteld, slechts beschouwd behooren te worden als een schema van een werkplan, zoo goed mogelijk naar de thans bekende gegevens samengesteld, doch waarvan de omstandigheden kunnen verplichten om af te wijken. Bij aanbouw, herstelling, uitrusting en onderhoud van schepen kunnen zich toch immer zoovele en velerlei onvoorziene omstandigheden voordoen, dat het niet wel mogelijk is een werkplan geheel te volgen, en zulks te meer niet, wanneer dit plan een halfjaar vóórdat het in werking zal komen, moet worden ontworpen.

Als bewijs daarvoor zij hierbij overgelegd bijlage A van de Memorie van Toelichting, bevattende een vergelijkend overzicht van de onderwerpen en sommen bij de begrooting voor 1887, betreffende de artt. 12, 14 en 20 geraamd, en de werkelijke uitgaven in dat jaar. Bij inzage van die bijlage zullen meer of min belangrijke verschillen worden bespeurd, die het gevolg waren van onvoorziene omstandigheden en die sterk spreken, omdat de begrooting van dat jaar in Maart van hetzelfde jaar werd samengesteld, dus met veel recenter gegevens dan gewoonlijk bij het opmaken der begrooting het geval is.

Het gevolg van de verschillen tusschen de raming en de werkelijke uitgaaf in 1887 was een aanmerkelijke achterstand in het werk op 1° Januari 1888, ten gevolge waarvan dan ook de werkorder voor 's Rijks werven voor 1888, in Januari jl. uitgeschreven, aanmerkelijk moest afwijken van de raming volgens de begrooting voor dit jaar. Voor zooveel de arbeidsloonen voor de vakken van scheepsbouw betreft, kan dit blijken uit bijlage B dezer Memorie, bevattende eene vergelijking tusschen de raming

en de werkorder voor 1888, waarbij zij aangeteekend, dat ook laatstgenoemde cijfers weder in den loop van het jaar aan veranderingen onderhevig zijn.

Op 1° Januari 1889 zal er dus wederom een aanmerkelijke achterstand zijn, waarop bij de samenstelling der begrooting voor het jaar 1889, voor zooveel de toestand thans bekend is, moest worden gerekend.

Er worden dan ook voor 1889 verscheidene bedragen opnieuw gevraagd, die voor 1888 waren toegestaan, maar in dat jaar voor de beoogde doelen niet zullen kunnen worden verwerkt.

Het eindcijfer dezer afdeeling wordt voor 1889 geraamd op f 5 707 205 tegen f 4 065 140 voor 1888 toegestaan.

Dit verschil wordt veroorzaakt door eene hoogere raming van:

art. 12, materialen zonder hout, met. . . f	27 955
art. 13, aanbouw bij particulieren, met. . .	1 361 500
art. 14, hout, met.	54 665
art. 16, projectielen, torpedo's enz., met. . .	17 950
art. 19, herstellingen buitenslands, met. . .	50 000
art. 20, arbeidsloonen bij 's Rijks werven, met.	102 735
art. 22, nieuwe bouwwerken, met.	378 100
art. 23, onderhoudswerken, met.	37 680

Totaal meer. . . f 2 030 585

waartegenover eene lagere raming van:

art. 15, geschut, affutage enz., met. f	178 100
art. 17, scheepsstoomwerktuigen, met.	187 600
art. 21, werkvaartuigen, met.	430
art. 24, werfstoomwerktuigen, met.	22 390
	388 520

Blijft meer. . . f 1 642 065

Uit het vergelijkend overzicht betreffende de sommen voor deze afdeeling thans aangevraagd en voor 1888 toegestaan, als bijlage C bij deze Memorie gevoegd, blijkt dat: voor aanbouw, tuigen en uitruster van nieuwe schepen wordt gevraagd f 1 836 300, derhalve f 1 314 100 meer dan voor 1888 werd toegestaan; hierbij zij echter herinnerd dat de oorspronkelijke raming voor 1888 f 1 372 200 bedroeg, derhalve eigenlijk f 464 100 minder dan nu voor 1889 wordt gevraagd;

voor herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst f 1 453 470, derhalve f 22 235 meer dan voor 1888 toegestaan;

voor conservatie van reserveschepen en hunne uitrustingsgoederen f 161 650, derhalve f 11 300 minder dan voor 1888 toegestaan;

voor aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad f 509 500, derhalve f 29 875 meer dan voor 1888 toegestaan;

voor aanschaffing, wijziging en herstelling van geschut, affutage, projectielen, torpedo's, handwapenen, munitie, enz. f 608 350, derhalve f 160 150 minder dan voor 1888 toegestaan;

voor aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aanbouw, herstelling en onderhoud van werfinrichtingen, werkvaartuigen en gebouwen f 806 665, derhalve f 450 105 meer dan voor 1888 toegestaan;

voor algemeenen dienst en proefnemingen f 331 270 derhalve f 2800 minder dan voor 1888 toegestaan.

Hieruit volgt dat het hooger cijfer dezer afdeeling voornamelijk te wijten is aan de behoefte aan aanbouw van nieuwe schepen en van nieuwe gebouwen.

De sommen voor aanbouw van nieuwe schepen gevraagd, beloopt een bedrag van f 1 481 500 op art. 13 gebracht als eerste termijn voor den bouw van een pantserdekschip en van een ramschip en geheel bedrag voor den aanmaak van een ijzeren werkvaartuig. Voorts is op artt. 12, 14, 17 en 20 het noodige gevraagd voor de voleindiging van de torpedobooten *I* en *K* in 1888 op 's Rijks werf te Amsterdam in aanbouw gebracht en voor den bouw van twee torpedobooten *L* en *M* van nieuw model (ongeveer de grootte der *Elna* en *Hekla*) en van twee torpedobooten klein model n°. XXI en XXII, bij dezelfde werf in 1889.

Het in aanbouw te brengen pantserdekschip is bestemd voor den algemeenen dienst, inzonderheid voor het auxiliair eskader in Oost-Indië. Ofschoon de onderhandelingen met de Engelsche firma PALMERS Shipbuilding Iron Company te Jarrow on Tyne reeds ver genoeg gevorderd waren om spoedig tot een goed ontwerp en contract voor een dergelijk schip te leiden, werden deze, na de in de Tweede Kamer der Staten-Generaal tegen den bouw in het buitenland gerezen bedenkingen, door des ondergeteekenden ambtsvoorganger afgebroken, en werd 13 Februari jl. het ontwerpen van zulk een schip aan den hoofdingenieur-adviseur van scheepsbouw opgedragen, terwijl ook de drie grootste scheepsbouw-firma's in ons land werden uitgenoodigd plannen in te zenden. Aan allen werd als grens van den prijs van het schip, zonder artillerie, de som van f 2 100 000 gesteld, terwijl verder werd bepaald, dat de wapening moet bestaan uit één kanon van 28 c.M. A. n°. 2 in gepantserden toren vooruit, één kanon van 21 c.M. lang 35 kalibers beschermd door een schild achteruit, twee kanonnen van 17 c. M. A. lang 35 kalibers, eveneens beschermd door schilden in de zijden, zes revolver- en acht snelvurende kanonnen van 3,7 c. M., de noodige torpedo's en 4 lanceerinrichtingen, in Oost-Indië bovendien twee kanonnen van 12 c. M. A. Voorts wordt geëischt, dat het schip zoo min mogelijk den diepgang van 60 d. M. zoude overschrijden en gedurende een proeftocht van 4 uren 16½ mijl snelheid zal kunnen behouden, dat het van staal zou worden gebouwd, met hout en koper bekleed, een dubbelen bodem, cellen constructie, een gordel van cellulose of andere beschermende stof, en een pantserdek van 5 à 7,5 c. M. dikte zou hebben, dat het voorzien zou zijn van een hulpzeiltuig, van een commando-toren, electrisch licht en militaire masten. Met 9 mijls vaart moet de kolenvoorraad toelaten een afstand van 900 geogr. mijlen af te leggen. Het plan van den hoofdingenieur-adviseur is 16 April jl. ontvangen, dat der fabrieken om en nabij 1 Juli ingekomen, zoodat binnenkort eene keuze zal kunnen worden gedaan.

Hoewel de fabrieken aannemen het schip in korten tijd te leveren, wordt, ter verdeling van de uitgaaf over verschillende dienstjaren, en ook ter voorkoming van teleurstellingen, gerekend dat met den bouw drie jaren zullen gemoeid zijn, zoodat voor 1889 een-derde van het benoodigde bedrag is aangevraagd.

Voor versterking van het materieel voor de binnenlandsche verdediging wordt thans het meest urgent geacht de bouw van een ramschip voor het Zuiderfontier. De wapening van dit schip bestaan uit één kanon van 21 c. M. A. lang 35 kalibers in gepantserden toren vooruit, één kanon van 17 c. M. A., lang 35 kalibers, beschermd door een schild achteruit, 3 revolver- en 2 snelvurende kanonnen van 3,7 c. M. en de noodige torpedo's met lanceerinrichtingen. De snelheid zal gedurende een proeftocht van 4 uren duur 13 mijl moeten zijn, de diepgang 45 d. M. en de prijs van het schip, zonder artillerie, f 1 600 000 niet mogen overschrijden. In grootte en vorm onder water zal dit schip het meest overeenkomen met het ramschip *Slier*, echter iets grooter worden en met dekhuizen in het midden in plaats van voor en achter. Het zal een onbekleed stalen schip zijn met dubbelen bodem, cellen-constructie, pantserdek van 5 tot 7,5 M. stalen pantsergordel van 10 à 12 c.M., een gordel van cellulose of andere beschermende stof, commando-toren, electrisch licht en een militaire mast. Aan den hoofdingenieur-adviseur van scheepsbouw is opgedragen een

plan te ontwerpen, dat, naar vertrouwd wordt, in tijds zal gereed komen. Voor den bouw van dit schip wordt twee jaren gerekend, zoodat voor 1889 ongeveer op de helft der benoodigde som is gerekend.

Aan de bij de begroting voor 1888 toegestane torpedobooten g. m. *I* en *K* zal in dit jaar niet meer dan f 23 500 arbeidsloon kunnen worden verwerkt, zoodat voor 1889 te dien behoeve nog f 14 500 arbeidsloon wordt noodig geacht. De materialen voor deze booten zijn of worden in 1888 aangeschaft.

De bij deze begroting gevraagd wordende torpedobooten *L* en *M* zullen booten zijn, kleiner dan het type *Ardjoeno*, doch groot genoeg om voldoende zeewaardigheid te bezitten voor de zeegaten waarvoor zij bestemd zijn. Deze booten, die pl. m. f 40 000 per stuk minder zullen kosten dan het type *Ardjoeno*, komen den ondergeteekende, na rijpe overweging, het meest raadzaam voor.

De twee gevraagde torpedobooten k. m. n°. XXI en XXII zullen hoofdzakelijk moeten dienen voor spartorpedo's; zij zullen evenwel ook kunnen dienen als vischtorpedoboot, voornamelijk voor de Zuiderzee, daar zij achterop van een torpedokanon zullen worden voorzien.

Het ijzeren werkvaartuig dat gevraagd wordt, is bestemd voor 's Rijks werf te Amsterdam en dient ter vervanging van het werkvaartuig *de Griet*, dat, na 30 jarigen dienst, ongeschikt is geworden voor verder gebruik.

De ontbrekende monitor (inzonderheid voor de Zuiderzee bestemd) en de overige torpedobooten zullen, ten einde de uitgaven geleidelijk over eenige jaren te verdeelen, worden gebouwd als het thans gevraagde ramschip en de nu verlangde torpedobooten gereed zijn gekomen.

Voor de drie ontbrekende riviervartaalgen kunnen eventueel geschikte particuliere vartaalgen worden ingehuurd, waartoe bereids de noodige stappen zijn gedaan. Deze zullen dan te zijner tijd van eene wapening met licht geschut worden voorzien en eene marine-bemannings bekomen. Voor inhuur in tijd van oorlog van particuliere vartaalgen tot transport- en adviesdienst werden de noodige overeenkomsten aangegaan.

De kosten van herstellingen en voorzieningen aan in- en buiten dienst zijnde schepen zijn zoo nauwkeurig mogelijk, naar de bekende gegevens, geraamd.

Zooals reeds bij de begroting voor 1888 werd opgemerkt, eindigt met de *Haar* de verwapening der ramschepen en monitors met kanonnen van 28 c.M. A. Deze schepen zullen ook weldra allen voorzien zijn van stoomroeren en spullen, electrische lampen, distilleertoestellen, beter beschermde commandotorens, beter gelekte richtgaten van de geschuttorens, en zooveel mogelijk beschermd opgestelde snelvurende kanonnen. Tot beëindiging dezer zaken worden de noodig geraamde sommen in verschillende posten uitgetrokken. Ook stelt men zich voor een aanvang te maken met het aanschaffen en aanbrengen van torpedonetten. Verder wordt het noodige gevraagd voor verwapening van 7 stoomkanonneerbooten, waarvan 6 met kanonnen van 21 c.M. A. en 1 met een kanon van 28 c.M. A. n°. 2.

De belangrijkste posten den algemeenen dienst betreffende, hebben betrekking op Zr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden*, die uit West-Indië wordt terug verwacht, Zr. Ms. *Tromp*, waarvan de herstelling waarschijnlijk niet in 1888 zal kunnen afloopen uit gebrek aan fondsen, Zr. Ms. *Zilveren Kruis* en *Van Galen* die terugkomen, de eerste van eene reis om de wereld en de tweede van eene reis naar Oost-Indië en voor nieuwe reizen bestemd werden, Zr. Ms. *Sommelsdijk* die terugkomt van eene reis naar West-Indië en de Oost- en Westkust van Afrika, Zr. Ms. *Suriname* die thans nog in herstelling is, doch waaraan, uit gebrek aan fondsen, niet kan worden doorgewerkt, Zr. Ms. *Alkmaar* die na dienst gedaan te hebben voor de visscherij-politie in de Noordzee, thans door de *Dolfijn* zal worden vervangen, en te Helder gereed zal worden gehouden voor den dienst, het auxiliair eskader in Oost-Indië, waarvan Zr. Ms. *Prins Hendrik der Nederlanden* nieuwe ketels noodig heeft.

Aangaande de benoodigde aanschaffing voor den voorraad moet worden aangeteekend dat, hoewel de voorraad hout alsnog belangrijk is, deze voor het grootste deel bestaat uit teak, en de behoefte gevoeld wordt aan een voorraad van goed droog eiken- en wit hout, benevens duigen en

bodemstukken. Daarom is op art. 14 f 20 000 meer gevraagd dan volgens de raming der dadelijke behoefte voor aanbouw en herstellingen noodig zou zijn.

De gevraagde som voor aanvulling van den oorlogsvoorraad steenkolen houdt verband met den voorgenomen bouw van magazijnen te Willemsoord en Dordrecht. Met het gevraagde zal de voorraad in het noorden en in het zuiden compleet kunnen worden, te Amsterdam echter nog niet, omdat het niet raadzaam voorkomt de gewezen lijnbaan meer te vullen dan op het oogenblik het geval is. De daar opgeslagen kolen zullen niet dan tegen hooge kosten aan boord zijn te brengen.

In het jaar 1887 zijn geen vischtorpedo's aangeschaft en is de som, daarvoor bij de begroting toegestaan, ongebruikt gebleven. De reden die 's Ministers ambtsvoorganger daartoe bewogen heeft, was twijfel omtrent de aan te schaffen soort. In den laatsten tijd toch werd meer en meer de voorkeur gegeven aan de Schwartzkopf-torpedo boven die van Whitehead, omdat eerstgenoemde soort van geschikter metaal vervaardigd is en van solider constructie. Voor de som bij de begroting voor 1888 toegestaan, zullen nu 18 Schwartzkopf-torpedo's aangekocht worden. Voorts bestaat het voornemen eenige Pitruskijmijnen aan te schaffen tot beproeving. Deze soort mijnen acht de ondergeteekende, indien zij werkelijk blijken de deugden te bezitten, die daaraan worden toegeschreven, ten zeerste geëigend voor versperring onzer zeegaten.

Betreffende de voorgestelde bouwwerken zij het navolgende vermeld:

Projectielenmagazijn in de stelling Amsterdam. Zooals de Memorie van Toelichting bij de begroting voor 1888 vermeldde, is voor de oprichting van dit magazijn een terrein bestemd in polder VIII, nabij het zijkanaal H van het Noordzeekanaal, in eigendom aan het Rijk behorende. Deze plaats werd gekozen, omdat zij, nadat steigers zullen zijn gemaakt en eene geul zal zijn gebaggerd, den meesten waarborg geeft, dat de schepen die hunne munitien moeten overnemen, zoo spoedig mogelijk kunnen geholpen worden. Het magazijn behoort van zoodanige afmetingen te zijn, dat daarin kunnen geborgen worden:

de gevulde projectielen, uitmakende eene geheele verstrekking voor 3 monitors;

eene dubbele verstrekking voor de stoomkanonneerbooten (5 g. m. en 4 k. m.), aangezien deze vaartuigen slechts weinig projectielen kunnen bergen;

eene gewone verstrekking voor vredestdijd ten behoeve van de overige tot de directie te Amsterdam behorende schepen;

eene volle verstrekking sloeps munitien en handgranaten en eene dubbele verstrekking scherpe geweer- en revolver patronen voor alle schepen tot genoemde directie behorende;

bovendien de munitie van een 40tal kanonnen van 3,7 c. M.

Aan het gebouw zullen de navolgende eischen worden gesteld:

Afmetingen der inwendige ruimte van het magazijn:

lengte p. m. 22 M.

breedte » » 11 »

hoogte » » 3 »

Vulplaats, omgeven door een aarden wal:

lengte p. m. 5 M.

breedte » » 4 »

hoogte » » 3 »

Wachterswoning, voorzien van eene kamer tot huisvesting der manschappen met het vullen der projectielen belast enz., van eene kamer voor den commandeur met het

toezicht daarop belast en van een vertrek voor de marinierswacht ter bewaking:

lengte p. m. 12 M.

breedte » 6,5 »

hoogte » 6 »

laboratorium omgeven door een ringmuur,

lengte p. m. 10 M.

breedte » 4,5 »

hoogte » 5 »

stookplaats voor het koken van sassen, enz. door een muur in twee deelen gescheiden.

De gebouwen zullen van steen zijn door pannen gedekt.

Voor het vervoer van projectielen van het magazijn naar de losplaats zullen rails gelegd worden en in het magazijn inrichtingen gemaakt voor het verwerken van projectielen.

Het terrein zal van eene afwatering voorzien worden.

De kosten zijn geraamd op f 127 500, waarvan als eerste termijn eene som van f 92 000 wordt gevraagd.

Magazijn voor nat schietkatoen in de centraalstelling Amsterdam.

In afwachting dat een magazijn voor nat schietkatoen zal zijn gebouwd, werd dit ontplofingsmiddel bewaard in de natte gracht van het voormalig fort Dirks Admiraal te Helder.

Nu evenwel de torpedodienst in het bezit is gekomen van eene inschietplaats in zijkanaal F van het Noordzeekanaal, wordt het noodzakelijk geacht ook een magazijn tot berging van schietkatoenladingen in de nabijheid daarvan en in de centraalstelling Amsterdam op te richten.

Tot het verkrijgen van een daartoe geschikt terrein in den Grooten IJpolder worden onderhandelingen gevoerd.

Volgens het daarvan opgemaakte ontwerp, bestaat het magazijn uit een buiten- en binnengebouw, laatstbedoeld verdeeld in drie even groote magazijnen, die elk 172 ladingen kunnen bevatten, terwijl behoorlijke doorgangen tusschen de ladingkisten overblijven

De lengte van het gebouw zal zijn omstreeks 33 M. en de breedte 11 M.

In een der vleugels van het gebouw komt eene werkkamer.

De ramen van het binnengebouw zullen aan buiten- en binnenkant van luiken voorzien worden, die van het buitengebouw alleen aan den buitenkant; de groote ramen zijn schuif-, de kleine valramen.

Ten einde vochtigheid tegen te gaan wordt de vloer minstens 0,4 M. boven den beganen grond gelegd.

De zoldering van het binnengebouw is dubbel.

De afstand tusschen de twee zolderingen, ongeveer 0,4 M., zal kunnen worden opgevuld met eene of andere slecht warmte geleidende stof.

De muur van het binnengebouw zal tot de bovenste zoldering doorloopen.

Het gebouw zal door pannen gedekt en van bliksem-afleiders voorzien worden.

Voor zoover het terrein niet door water ingesloten mocht zijn, zal het door een hek omgeven worden.

De kosten worden begroot als volgt:

Aankoop van terrein	f	10 800
Afkoop van pacht		200
Maken toegangsweg		2 800
Gebouwen met afsluiting		71 200
	f	85 000

Van deze som is f 57 500 als eerste termijn op de begroting gebracht.

Steenkolenmagazijnen te Amsterdam aan de overzijde van het IJ.

De Memoriën van Toelichting bij de begroting voor

1886 en de eerste voor 1887, zoomede de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag op laatstgemelde, bevatten omstandige inlichtingen betreffende dit onderwerp. Het thans bestaande voornemen beoogt in hoofdzaak hetzelfde, doch als plaats van oprichting is nu gekozen een stuk Rijksground in polder VII, waarop de aandacht gevallen is door het onderzoek der commissie, belast geweest met het uitbrengen van een rapport betreffende de mogelijkheid van het overbrengen der Rijkswerf. Het magazijn kan gebouwd worden op de plaats die door de commissie er voor was aangewezen, ingeval de werf verplaatst werd, zoodat deze zaak er niet door geprejudiceerd wordt.

Nadere onderzoekingen, in hoeverre de bouw zal moeten afwijken van die, welke was bepaald voor het magazijn op het terrein tusschen de voorhavens der Willemsluizen, hebben nog plaats, doch middelerwijl wordt weder als eerste termijn eene som van f 50 000 op de begrooting gebracht.

De ondergeteekende acht dit magazijn noodig omdat zijns inziens de lijnbaan weinig geschikt is voor steenkolen bergplaats. Het vervoer van daar naar de schepen zal te veel tijd en te veel kosten eischen.

Schoollokalen ten behoeve van de Wassenaer.

Dit houdt verband met de opheffing der opleiding te Rotterdam. Er zal nu een grooter aantal jongens op de Wassenaer zijn, waardoor de ruimte voor schoolonderwijs, die toch reeds bekrompen was, geheel onvoldoende zal worden. Hierin kan worden voorzien, door eene bestaande sloepenloods voor schoollokaal in te richten.

Wachthuis bij het buskruitmagazijn te Nieuwer-Amstel.

Dit magazijn wordt thans niet door eene militaire wacht bewaakt en is de veiligheid daarvan derhalve niet voldoende gewaarborgd. Het voornemen bestaat die bewaking aan eene marinierswacht toe te vertrouwen, nadat daartoe op eenvoudige wijze een wachthuis zal zijn gebouwd, waartoe f 2400 wordt noodig geacht. In deze som is tevens begrepen eene noodzakelijke verbredening van de straat om het magazijn en aanschaffing van lanternen tot verlichting van het terrein bij het wachthuis en langs het voetpad.

Projectielenmagazijn te Willemsoord.

Sedert het jaar 1870 doet de gewezen korvet, later transportschip *Heldin*, dienst als berplaats voor projectielen achter in de haven het Nieuwediep.

Dit schip is echter zoo slecht geworden, terwijl het gewicht der te bergen hoeveelheid steeds toeneemt, dat het noodzakelijk is, naar eene andere gelegenheid om te zien. Deze werd gevonden in de nabijheid van genoemd schip, in den bedekten weg van het fort Oostoever te Helder.

De kosten van het magazijn, dat onder gemeenschap-pelijk toezicht van de Departementen van Oorlog en van Marine zal gebouwd worden, zijn begroot op f 92 500, met inbegrip van steigers en andere bijwerken, waarvan als eerste termijn f 58 500 wordt aangevraagd.

Steenkolenmagazijn te Willemsoord.

Zooals reeds werd medegedeeld, kan de voor oorlogs-behoefte bestemde hoeveelheid kolen nog niet te Willemsoord geborgen worden. De ruime werf biedt echter voldoende gelegenheid aan om nabij het natte dok, bergplaatsen te maken.

Deze kunnen van eenvoudige constructie zijn, en daarom is eene som van f 26 000 voldoende om 3000 ton steenkolen te kunnen bergen, waarmede de voorraad compleet zal zijn.

Torpedoboothellingen.

Tot voortzetting van den in 1888 aangevangen bouw dezer hellingen wordt f 26 000 gevraagd, waarvoor weder twee overdekte hellingen kunnen verkregen worden. De som is grooter dan die voor 1888 gevraagd, omdat thans

het voornemen bestaat, minder materialen door de marine te doen bijleveren.

Magazijnen voor reserve 2de klasse.

Sedert geruimen tijd worden de uitrustingsgoederen der schepen in de 1ste klasse der reserve in afzonderlijke magazijnen (in den jongsten tijd ook gedeeltelijk aan boord der schepen) bewaard. Meermalen bleek echter ook de wenschelijkheid, dezen maatregel uit te strekken tot de schepen in de 2de klasse der reserve. Een zeer geschikt lokaal kan daarvoor door het maken van stellingen worden ingericht, voor de geraamde som.

Loods ter berging van geschut en affuiten.

Deze moet dienen voor het tijdelijk opbergen en onderhouden van de batterij van in herstelling komende schepen voor buitenlandschen dienst.

De bestaande overdekte ruimten zijn daartoe niet voldoende.

Excercitieloods voor de zeemilitie.

Ten einde, bij regen, de oefeningen der zeemiliciens met de handwapenen ongestoord te kunnen houden, werd gedurende eenige jaren gebruik gemaakt van eene scheepstent, op het terrein der werf opgesteld. In 1885 werd echter dit middel op den duur onvoldoende en te kostbaar geoordeeld, en bij de werkorder van 1886 werd diensten-gevolge aan de Directie te Willemsoord opgedragen een voorstel in te zenden om de tent door eene loods te vervangen, terwijl het voornemen bestond, haar onder eigen beheer te bouwen.

Daar echter bij voortduring de diensten van het personeel der werf voor dringende werkzaamheden aan schepen gevorderd werden, is de loods nog onvoltooid, en wordt daarom nu f 7000 aangevraagd, om de beëindiging van het werk te kunnen aanbesteden.

Toegangsweg bij Marnix.

Nu de *Marnix* als logementschip voor den torpedodienst te Willemsoord is gekomen, werd het noodig den tot nu toe bekrompen toegangsweg tot zijne ligplaats te verbreden en verbeteren; de kosten daarvan zijn begroot op f 1000.

Steenkolen- en projectielenmagazijn te Dordrecht.

Reeds lang werd gezocht naar eene gelegenheid om in het Zuiderfrontier een voorraad steenkolen op te slaan, op eene minder blootgestelde plaats dan Hellevoetsluis. Met het oog hierop werd in de begrooting voor 1888 een memoriepost uitgetrokken »steenkolenloodsen te Rotterdam». Intusschen is gebleken dat een terrein, toebehoorende aan de gemeente Dordrecht, en zeer gunstig aan de Kil gelegen, voor het doel uitmuntend geschikt is, terwijl het ook gelegenheid aanbiedt om een magazijn voor ongevulde projectielen, dat hier ook zeer noodig is, te plaatsen. Het terrein wordt voor 25 jaar van de gemeente gehuurd voor f 250 's jaars; de gebouwen bestaan uit een steenen projectielenmagazijn en bewaarderswoning, en een licht gebouwd ijzeren steenkolenmagazijn, waarvan bij eventueel noodige verplaatsing, na opzegging der huur, een groot gedeelte der materialen opnieuw gebruikt zal kunnen worden.

Aan den waterkant worden een paar steigers gemaakt voor het aanleggen der schepen.

De kosten van een en ander worden op f 52 000 geraamd.

Torpedobergplaats te Hellevoetsluis.

Naarmate de torpedo-flotille zich uithreidt, komt ook Hellevoetsluis als torpedo-station in aanmerking, en ontstaat daar dus behoefte aan eene bergplaats en atelier voor dit wapen, waarvoor op art. 22 f 3000 wordt gevraagd voor inrichting van een gebouw, op art. 24 f 6500 voor

een stoomluchtpersomp met ketel, condensor en pijpleiding en op art. 12 f 6500 voor andere werktuigen.

Onderhoudswerken.

De op art. 23 gevraagde sommen zijn bestemd voor het onderhoud van gebouwen, kaainuren, beschoeiingen, rasters, sluizen, ducdalven, meerpalen, dokken, bestratingen enz., alsmede voor baggerwerk. Onder die voor Amsterdam is nog begrepen de voltooiing der vernieuwing van de loopbrug over het natte dok, in 1887 aangevangen.

Aangaande de werkzaamheden, welke op 's Rijks werven of bij particulieren werden verricht, kan het volgende worden medegedeeld.

's Rijks werf te Amsterdam.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Johan Willem Friso* werd ter verdere gereedmaking naar *Willemsoord* overgevoerd.

De torpedoboot *Batokzal*, nu stoomwerktuigen en ketels door de Maatschappij *De Schelde* geplaatst zijn, weldra gereed komen.

Het torpedotransportvaartuig *Merkuur* werd afgebouwd en in gebruik genomen.

De bouw van de torpedobooten groot model *Foka* en *Goentoer* werd voortgezet; zij zullen binnenkort zoover gevorderd zijn, dat de stoomwerktuigen en ketels kunnen ingezet worden; die van twee andere torpedobooten (I en K) wordt aangevangen.

De ijzeren munitielichter, vijf stoomsloepen van 39 voet en eene stoomsloop van 28 voet werden afgewerkt.

Van het ramschip *Buffel* en den monitor *Panter* werd de verwapening voltooid en werden beide 21 Juni 1888 in dienst gesteld.

Het ramschip *Guinea* werd van *Willemsoord* overgebracht om de verwapening te voltooien.

De monitor *Tijger* zal van electrisch licht en van een distilleertoestel voorzien worden.

De stoomkanonneerbooten *Heimdall* en *Balder* werden verwapend met een kanon van 28 c. M. A. n°. 2; de *Geep* en *Das* met een kanon van 21 c. M. A.

De stoomkanonneerbooten *Vidar* en *Vali* zullen, na overvoer uit *Willemsoord*, worden verwapend met een kanon van 28 c. M. A., n°. 2.

Het schroefstoomschip der 2de klasse *Marnix* werd tot logementschip voor torpedisten ingericht en den 26sten Maart 1888 in dienst gesteld.

Voorts werden aan de schepen in dienst en aan de reserveschepen verschillende herstellingen uitgevoerd.

Het centraal-vischtorpedomagazijn op 's Rijks werf te Amsterdam en de inschietplaats aan het zijkanaal F, werden in gebruik genomen.

's Rijks werf te Willemsoord.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Johan Willem Friso* werd afgetimmerd en 1 Februari 1888 in dienst gesteld.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Atjeh* werd van nieuwe ketels voorzien en onderging verschillende voorzieningen. Het voornemen bestaat dezen bodem in het voorjaar van 1889 in dienst te stellen.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Van Galen* werd, na ondergane herstelling, den 1sten December 1887 in dienst gesteld.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Tromp*, werd, na uit Oost-Indië te zijn teruggekeerd, den 21sten December 1887 buiten dienst gesteld en wordt thans weder gereed

gemaakt, na eene herstelling van machines en ketels te hebben ondergaan.

Het ramschip *Stier* werd voorzien van eene inrichting voor electrisch licht; het ramschip *Guinea* insgelijks, terwijl de *Schorpioen* verder voor den dienst gereed gemaakt werd.

De stoomkanonneerboot *Ever* ontving nieuwe ketels.

Aan de schepen in dienst en in reserve werden de vereischte herstellingen verricht.

's Rijks werf te Hellevoetsluis.

De stoomkanonneerbooten *Raaf* en *Havik* werden verwapend met een kanon van 21 c. M. A., daarna ook de *Hydra*.

De instructiekorvet *Nautilus* werd voorzien van een distilleertoestel.

De monitor *Matador* werd voorzien van electrisch licht en distilleertoestel.

De *Hyena* en *Wesp* werden voorzien van een distilleertoestel.

Overigens ondergingen alle schepen de noodige voorzieningen.

De Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam werd belast met den bouw van de torpedoboot groot model *Habang*, met de vervaardiging der werktuigen en ketels voor de torpedobooten I en K en verrichtte verder verschillende werkzaamheden aan geschut en affuiten. Tevens werden haar opgedragen werkzaamheden aan de *Atjeh*, in verband met de plaatsing van nieuwe ketels en herstelling der werktuigen, den aanmaak van nieuwe ketels voor de *Koningin Emma*, den bouw van een stoomsloop van 39' en 1 dito van 28' benevens de levering van een stoomankerspil voor de *Buffel*. Zij vervaardigde bovendien distilleertoestellen voor de *Panther* en de *Tijger*.

De Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Rotterdam werd belast met den aanmaak van nieuwe ketels voor de *Tromp* en van ketels en werktuigen voor de in aanbouw zijnde torpedoboot *Goentoer*, zij leverde twee torpedokanonnen, toegangskokers tot de commandotoren van *Guinea* en *Buffel*, nieuwe ketels voor de *Frans Naerebout*, een universaalbuis voor vischtorpedo's; zij vernieuwde de topsteunen van de ketels van verschillende torpedobooten, en leverde stalen kappen tot bescherming der richtgaten aan boord van ramschepen en monitors, benevens distilleertoestellen voor de *Luipaard*, de *Krokodil* en de *Bloedhond*.

Aan de Koninklijke Maatschappij De Schelde te Vlissingen werd de bouw van een raderstoomschip voor de hydrographie (*Bysskes*) opgedragen, en werd zij belast met den aanmaak van ketels en werktuigen voor de in aanbouw zijnde torpedoboot *Foka*.

De Maatschappij De Maas te Rotterdam leverde een distilleertoestel voor de *Hyena* en voor de *Nautilus* en werd belast met den aanmaak van distilleertoestellen voor de *Matador* en de *Heiligerlee*. Zij vervaardigde twee barkasketels en eene stoomstuurinrichting voor de *Buffel* en verrichtte eenige werkzaamheden aan boord van de *Matador*. Zij bouwde voorts een achterwielstroom.

De Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij te Leiden werd weder belast met den aanmaak en de herstelling van ankers en kettingen.

De firma YARROW & Co. te Poplar beëindigde den bouw van de torpedoboot *Empong*.

Voor rekening van het Departement van Koloniën werden twee stel werktuigen en ketels voor stoombarkassen en sloepen vervaardigd door de Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam.

Met deze firma wordt almede voor rekening van genoemd Departement thans gecontracteerd voor den bouw van een schip voor de Indische militaire marine.

Affutages, geschut en projectielen werden geleverd door de firma FRIED. KRUPP te Essen.

IIIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 4 962 845, tegen f 2 987 970 voor 1888.

Dit verschil, voor ieder artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan eene vermindering van:

Art. 26. Vaste traktementen van het korps officieren van administratie, met f 600

Art. 31. Kosten van het korps mariniers, met 7 000

Art. 32. Kosten der actieve zeemacht, met 41 800

Art. 33. Kosten van werving, met 5 000

Art. 34. Opleiding van adelborsten, met 8 300

Art. 35. Opleiding van officieren van gezondheid, met 16 000

Art. 40a. Kosten van het magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam, met 4 200

Totaal minder f 82 900

waartegenover verhoogingen van:

Art. 25. Vaste traktementen van het korps zeeofficieren, met f 11 390

Art. 27. Vaste traktementen van het korps officieren van gezondheid, met 9 400

Art. 30. Vaste traktementen van dek- en onderofficieren, met 4 285

Art. 40. Kosten van kazernen, hospitalen enz., met 28 700

Art. 42. Kosten van beweging van in en buiten dienst zijnde schepen, met 4 000

57 775

Blijft minder f 25 125

Voor de opleiding van jongens zal, in verband met het medegedeelde in de Memorie van Beantwoording nopens de begroting van het loopende jaar, van af 1° October aanstaande slechts één schip worden gebezigd, waartoe voorloopig de *Admiraal Van Wassenaer* is bestemd. Het andere opleidingsschip, de *Anna Paulowna*, zal met dien datum buiten dienst worden gesteld.

Zoo wel voor de werving van scheepsvolk als voor het eventueel verleen van bijstand aan de justitie te water, in welke diensten tot dusverre door de *Anna Paulowna* werd voorzien, zal te Rotterdam eene stoomkanonnerboot worden gestationneerd.

Voor buitenlandschen dienst wordt een schroefstoomschip 4de klasse minder dan het vorige jaar uitgetrokken, en het schroefstoomschip 3de klasse *Alkmaar* zal bij de politie op de zeevisserij in de Noordzee door het schroefstoomschip *Dolfijn* worden vervangen, zooals reeds hooger is aangestipt.

Met betrekking tot de verrichtingen van de schepen en vaartuigen van oorlog valt het volgende mede te deelen:

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Koningin Emma der Nederlanden* bleef te Curaçao gestationneerd. Op 6 Augustus 1887 vertrok deze bodem van Curaçao via St. Thomas naar New-York, alwaar in geruimen tijd geen Nederlandsche oorlogsbodem zich had vertoond. De *Emma* toefde aldaar van 19 Augustus tot 12 September en vertrok, na te zijn gedokt en schoongemaakt, op dien datum van New-York naar Philadelphia, alwaar zij op 14 September aankwam en het eeuwfeest van de constitutie der Vereenigde Staten bijwoonde. Den 19den daaraanvolgende weder naar Curaçao vertrokken, werd op 30 September 1887 te Curaçao geankerd. Van 10 December 1887 tot 5 Januari 1888 bracht dit schip

een bezoek aan de Engelsche bovenwindseilanden in West-Indië en maakte van de verschillende oefeningstochten steeds gebruik om aan de omliggende eilanden, tot het Gouvernement Curaçao behorende, bezoeken af te leggen.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk*, dat op 12 Juni 1887 van Rio Janeiro vertrok ter voortzetting van de reis naar Oost-Indië, kwam op 10 Augustus daaraanvolgende te Batavia aan, en maakt sedert dat tijdstip deel uit van het auxiliair eskader in Oost-Indië.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Tromp*, behorende tot het auxiliair eskader in Oost-Indië, keerde op 13 Augustus 1887 van daar naar Nederland terug, vertoefde van 13 tot 21 September aan de Kaapstad (Tafelbaai, Kaap de Goede Hoop) van 27 tot 29 November ter reede Falmouth, en kwam op 2 December ter reede van Texel aan, waarna dit schip op 21 December 1887 buiten dienst werd gesteld.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Johan Willem Friso* werd op 1 Februari 1888 in dienst gesteld met bestemming voor buitenlandschen dienst. De eerste reis door dit schip ondernemen, beoogde het onderzoek naar de eigenschappen als zeeschip van dezen nieuwen bodem in den Atlantischen Oceaan. Het vertrok daartoe op 24 Maart van de reede van Texel naar Vlissingen, tot regelen aldaar van de kompassen, en verliet die haven op 31 Maart daaraanvolgende. Van 20 tot 27 April vertoefde dit schip te Lissabon en van 9 tot 26 Mei te Barcelona, alwaar het tegenwoordig was bij de opening van de internationale tentoonstelling door H. M. de Koningin-Regentes van Spanje. Op 16 Juni keerde dit schip vervolgens ter reede van Texel terug. Het is bestemd om in dezen zomer Zr. Ms. schroefstoomschip 1ste klasse *Koningin Emma der Nederlanden* in het station Curaçao te gaan vervangen.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Zilveren Kruis*, op 1 Augustus 1887 ter reede van Texel teruggekeerd van een kruistocht in de Noordzee en het Engelsche kanaal, waarbij van 12 tot 18 Juli een bezoek werd gebracht aan Havre bij gelegenheid van de maritieme tentoonstelling aldaar, en van 19 tot 25 Juli aan de reede van Portsmouth (Spithead), alwaar de revue over de vloot bij gelegenheid van het 50jarig jubileum der Koningin van Groot-Britannië en Ierland werd bijgewoond, is daarna gereed gemaakt voor eene reis rond kaap Hoorn naar Oost-Indië. Op 15 October 1887, vertrok deze bodem daartoe van de reede van Texel en bracht eerst een bezoek aan Cadix bij gelegenheid van de maritieme tentoonstelling aldaar. 27 October te Cadix aangekomen, werd den 2den November de reis vervolgd. Van 18 tot 24 December vertoefde de *Zilveren Kruis* te Montevideo, van 15 tot 22 Januari 1888 te Sandypoint (straat Magelhaen), van 1 tot 10 Maart ter reede Callao (Peru), van 19 tot 30 April te San Francisco waarna de reis naar Japan via de Sandwich-eilanden is vervolgd. 31 Mei werd Honolulu verlaten en den 2den Juli Yokohama bereikt.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Galen* werd op 1 December 1887 in dienst gesteld voor eene reis heen en terug naar Oost-Indië rond de Kaap de Goede Hoop tot oefening van officieren en bemanning, en tot aflossing van schepelingen in Oost-Indië. Het schip vertrok daartoe op 5 Januari 1888 van de reede van Texel ter opvolging zijner bestemming, kwam op 7 Maart ter reede Simonsstad (Kaap de Goede Hoop) aan, van waar het op 18 Maart weder vertrok, en daarna op 27 April te Batavia aankwam. Op 3 Juni vertrok de *Van Galen* van Batavia, met bestemming naar Nederland via de Kaap de Goede Hoop.

De ramtorenschepen *Koning der Nederlanden* en *Prins Hendrik der Nederlanden*, en de schroefstoomschepen 1ste klasse *De Ruyter* en *Tromp* deden dienst bij het auxiliair eskader in Oost-Indië. De *Tromp* werd echter, zooals reeds hooger is gezegd, na aankomst van het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk* in Oost-Indië, bij gemeld eskader door dit schip vervangen.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Sommelsdijk* bleef den stationsdienst te Paramaribo uitoefenen tot 1 December 1887; op welken datum deze dienst werd overgenomen door het schroefstoomschip 4de klasse *Bonaire*. De *Sommelsdijk* vertrok daarna op 3 December daaraanvolgende van

Paramaribo tot het maken van eene reis naar de Zuid-Oostkust van Afrika. Het vertoefde achtereenvolgens van 14 tot 24 December te St. Thomas, alwaar het schip werd gedokt en schoongemaakt, van 21 Februari tot 3 Maart te Buenos-Ayres, van 28 Maart tot 6 April ter reede Simonsstad (Kaap de Goede Hoop), van 26 April tot 4 Mei in de Delagoabaai (Zuid-Oostkust van Afrika), van 24 tot 27 Mei ter reede Mozambique en van 30 Mei tot 9 Juni te Zanzibar. Van de laatste plaats keerde het schip naar de Kaapstad terug, onderweg Durban (Port Natal) bezoekende. Van de Kaapstad zal de thuisreis worden ondernomen, na in het belang van den Nederlandschen handel een bezoek te hebben gebracht aan de Congo-kust en de republiek Liberia. Durban werd den 26sten Juni bereikt en den 3den Juli weder verlaten en ter reede van Simonsstad (Kaap de Goede Hoop) den 11den Juli geankerd.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Bonaire* werd op 1 September 1887 in dienst gesteld met bestemming voor West-Indië, station Paramaribo, ter vervanging van het schroefstoomschip 4de klasse *Sommelsdijk*. Het schip verliet daartoe op 15 October d. a. v. de reede van Texel, kwam op 22 November te Paramaribo aan en nam den stationsdienst op 1 December 1887 van de *Sommelsdijk* over.

De *Bonaire* deed verschillende kruistochten, waarbij o. a. de kust van Engelsch Guyana werd aangedaan, zoomede het eiland Barbados (Bridgetown) bezocht.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Aruba* werd tot Augustus 1887 gebezigd tot het houden van politietoezicht op de visscherij in de Noordzee, en daarna met 1 September 1887 te Amsterdam uit dienst gesteld.

Het schroefstoomschip 3de klasse *Alkmaar* werd met 1 September 1887 in dienst gesteld ter vervanging van de *Aruba*.

Het bleef beschikbaar voor algemeene diensten en tot het houden van politietoezicht op de visscherij in de Noordzee, waartoe het in de wintermaanden meermalen — en sedert Maart geregeld — de Noordzee en onze kusten heeft bezocht.

Ook de zeilschooner *Argus* werd in de maanden April tot November 1887 voor dezen dienst gebezigd. Den 1sten November 1887 uit dienst gesteld, werd het vaartuig op 16 Maart 1888 wederom voor hetzelfde doel in dienst gebracht.

De schroefstoomschepen 4de klasse *Ceram* en *Flores*, beide aangebouwd voor rekening van het Departement van Koloniën, met bestemming deel uit te maken van de Indische militaire marine, werden op 16 Augustus 1887 in dienst gesteld.

De *Ceram* vertrok op 8 September daaraanvolgende uit de haven van Vlissingen ter opvolging zijner bestemming naar Oost-Indië, vertoefde van 14 tot 15 September te Gibraltar, van 24 tot 27 September te Port-Said en Suez, van 3 tot 4 October te Aden, van 16 tot 19 October te Colombo (Ceylon), en arriveerde op 29 October 1887 te Batavia.

De *Flores* vertrok op 3 September van Amsterdam en 8 September van IJmuiden ter opvolging zijner bestemming naar Oost-Indië, vertoefde op 16 September te Gibraltar, van 26 tot 29 September te Port-Said en Suez, van 5 tot 6 October te Aden, van 16 tot 18 October te Colombo (Ceylon) en arriveerde op 28 October 1887 te Batavia.

Het oud schroefstoomschip 2e klasse *Marnix* werd, na daarvoor in gereedheid te zijn gebracht, met den 26 Maart 1888 te Willemsoord in dienst gesteld als logement- tevens instructieschip voor den torpedodienst.

Het logementschip *Vulkaan*, voor dien tak van dienst werd daarna van Willemsoord overgebracht naar Amsterdam en op 3 April 1888 aldaar voor het personeel van den torpedodienst als logementschip gestationneerd.

Te Hellevoetsluis wordt voor hetzelfde doel gebruik gemaakt van het oud schroefstoomschip 4e klasse *Amstel*, zoodat thans in ieder van de 3 directiën der marine een logementschip voor het korps torpedisten der marine aanwezig is. Bovendien doet de kanonneerboot n° 7 tijdelijk dienst als logementvaartuig voor torpedisten bij de inschietplaats voor vischtorpedo's in zijkanaal F van het Noordzeekanaal, waartoe dit vaartuig op 3 April 1888 in gebruik is gesteld.

Het fregat *Evertsen*, de monitors *Draak*, *Wesp*, *Heiligerlee* en *Krokodil*, en de stoomkanonneerbooten *Njord*,

Tyr, *Bruga*, *Fret* en *Bever*, gedurende de zomermaanden van 1887 in dienst geweest voor de oefeningen van het personeel binnenslands, werden in October en November buiten dienst gesteld.

Voor bedoelde oefeningen kwamen dit jaar in dienst met 21 April voornoemd fregat, met 1 Juni de stoomkanonneerboot *Wodan*, en met 21 Juni het ramschip *Buffel*, de monitors *Luipaard*, *Panther* en *Hyena*, benevens de stoomkanonneerbooten *Lufa*, *Hadda*, *Geep* en *Das*.

Bovendien worden zoowel in het Noorder- als in het Zuiderfrontier en op de binnenwateren oefeningen gehouden met torpedobooten.

Evenals in het vorige jaar, zullen deze schepen en vaartuigen gecombineerd manoeuvreren, terwijl in het Zuiderfrontier gezamenlijke oefeningen zullen worden gehouden met de landmacht, tot welk einde de scheepsmacht zich met 16 Juli tot eene divisie voor binnenlandschen dienst zal vereenigen.

Het stoomriviervvaartuig *Rhenus* toefde gedurende de wintermaanden weder in de haven van Nijmegen, en hervatte in April jl. de oefeningstochten op de rivieren.

De stoomkanonneerboot *Vos* bleef dienst doen als mobiel wachtschip te Vlissingen.

De stoomkanonneerboot *Brak* werd 1 Mei wederom in dienst gesteld tot het doen van hydrographische opnemingen, in verband met de defensie-aangelegenheden.

Het instructieschip voor bootmansleerlingen *Nautilus* maakte in de zomermaanden van 1887 den gebruikelijken oefeningstocht op het Haringvliet en in de Noordzee. Dit vaartuig heeft de oefeningen in April 1888 weder aangevangen, vertoefde van 27 Mei tot 4 Juni te Edinburgh, deed Helder aan en is nu op reis naar Christiania.

De brikken *Castor* en *Pollux* respectievelijk toegevoegd aan de opleidingschepen *Anna Paulowna* en *Admiraal Van Wassenaer*, werden op 1 April 1888 weder in dienst gesteld tot oefening van jongens op de Zuiderzee.

Het artillerie-instructieschip *Hel Loo* bleef voortdurend in dienst.

De korvet *Urania* en de stoomkanonneerbooten *Ever* en *Gier* worden in de zomermaanden weder gebezigd voor de oefeningen der adelborsten van het Koninklijk Instituut.

In het jaar 1887 werden aangenomen 387 schepelingen, waarvan 284 lichtmatrozen en jongens en 6 torpedisten, en in het 1ste halfjaar van 1888 224 koppen.

De sterkte van het ondergeschikt personeel der zeemacht verminderde in het jaar 1887 met 73 koppen, ten gevolge van eene beperking in de werving van jongens, in verband met meerdere voltalligheid van de hooge rangen en qualiteiten van onderofficieren en matrozen.

In dit jaar werden 30 plaatsen voor aspirant-adelborst 3de klasse voor den zeedienst opengesteld, voor het korps mariniers geene.

De aanvulling van het korps officieren van gezondheid der zeemacht blijft stadig aan vooruitgaan. Vreemdelingen worden niet meer als tijdelijke officieren van gezondheid aangesteld, terwijl de nog aanwezigen geleidelijk, na eindiging van hun vierjarig dienstverband, uit den zeedienst worden ontslagen.

Bij de opleiding van aspirant-administrateurs werden in 1887 zes aspiranten geplaatst, terwijl voor 1888 een gelijk getal plaatsen zijn opengesteld.

Bijlage D van den toelichtenden staat geeft de sterkte aan van de verschillende qualiteiten, benodigd in oorlogstijd, en van de sterkte, die feitelijk aanwezig was op 1 Juli 1887, benevens op 1 Januari 1888.

Met betrekking tot de zeemilitie valt het navolgende op te merken:

Voor de lichting van 1887 hebben zich na aftrek dergenen, die buiten oproeping bleven, 1842 personen ter inlijving bij de zeemilitie opgegeven, waarvan 600 zijn ingelijfd.

In October en November konden zij, als voldoende geoefend, met onbepaald verlof huiswaarts worden gezonden.

Van de ingelijfden zijn overgegaan met eene vaste verbindtenis bij:

de zeemacht 5

de koloniale troepen	1
werd een buitenlandsch verlof verleend aan	2
werd ontslagen wegens lichaamsgebreken	1

Voor zoover de opgaven inkwamen van de Commissarissen des Konings in de verschillende provinciën, werd aan 45 zeemiliciens, die met onbepaald verlof huiswaarts keerden, vergunning verleend tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart.

Voor de lichting van 1888 hebben zich na aftrek dergenen, die buiten oproeping bleven, 1895 personen ter inlijving bij de zeemilitie aangemeld als:

Friesland	235
Groningen	190
Drenthe	67
Overijssel	112
Gelderland	152
Utrecht	56
Noordholland	580
Zuidholland	347
Zeeland	106
Noordbrabant	46
Limburg	4

Totaal 1895

Daar echter volgens art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) niet meer dan 600 lotelingen bij de zeemilitie mogen worden toegelaten, werden na eene evenredige verdeling, overeenkomstig art. 1 van Zijner Majesteits besluit van 23 Februari 1888 (*Staatsblad* n°. 26), voor den dienst ter zee bestemd, uit:

Friesland	69
Groningen	55
Drenthe	14
Overijssel	40
Gelderland	50
Utrecht	20
Noordholland	182
Zuidholland	115
Zeeland	37
Noordbrabant	17
Limburg	1

Totaal . . 600

IVde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 863 964,50 tegen f 1 893 072,66⁵ in 1888.

Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan *vermindering* van:

art. 50. Bezoldiging beamtten loodswezen met f 300,00

art. 54. Aanouwen onderhou d loodsvaartuigen 69 000,00

art. 56. id. id. loodsgebouwen 1 500,00

art. 57. Kosten der betonning 6 000,00

art. 59. Materieel van het Algemeen Betonnings-magazijn te Enkhuizen 000,00

art. 63. Kosten der hydro-graphie f 22 200,00

Totaal minder . . f 104 000,00

waartegenover *vermeerdering* van:

art. 47. Bezoldiging enz. bemanning transportvaartuigen enz. f 1 000,00

art. 48. Bureel- en lokaalbehoefte loodswezen 1 000,00

art. 52. Belooning loodspersoneel 65 080,00

art. 60. Bezoldiging personeel verlichtingen enz. 850,00

art. 61. Kosten, kust- en oeververlichting 170,00

art. 61a. id. verlichting Benden-Eems 5 651,00

art. 62. Bezoldiging bemanning opnemingsvaartuig „Hydrograaf” 1 140,83⁵

Totaal meer . . 74 891,83⁵

Blijft totaal minder f 29 108,16⁵

Loodswezen.

De beide loodsschooners waarvoor in 1887 de gelden werden toegestaan en waarvan bij de Memorie van Toelichting op de begrooting voor 1888 de aanbouw vermeld werd, naderen hunne voltooiing, terwijl de bouw begonnen is van de vier dergelijke vaartuigen, waarvoor in 1888 de gelden werden toegestaan.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd voor den bouw van twee loodskotters, ter vervanging van verouderd en onbruikbaar geworden materieel, voor de uitrusting van de in aanbouw zijnde vaartuigen, en voor roei- en zeilsloepen.

De bouw van het wachtlokaal op steenen fundeering voor het loodspersoneel te Neuzen en van het ontsmettingslokaal voor dat personeel te Vlissingen, waarvoor in 1887 de gelden op de begrooting werden toegestaan, zijn sedert voltooid, en is het eerstgenoemde in dienst gesteld.

De ontsmettingsoven voor gezegd ontsmettingslokaal te Vlissingen, waarvoor de gelden op de begrooting voor 1888 werden toegestaan, is gereed gekomen en zal weldra worden geplaatst.

Aan de opheffing van de loodsstandplaats Oostmahorn, waarvan sprake was bij de Memorie van Toelichting op de begrooting voor 1888, is met 1 Januari 1888 gevolg gegeven, zoomede aan de vereeniging der betrekking van commissaris der loodsen en ontvanger der loodsgelden te Brouwershaven, dit laatste met 1 Juli dezes jaars.

Betonning, bebakening en zeemerken.

De vernieuwing van den stoomketel en de herstelling der stoomwerktuigen van de *Frans Naerebout*, zoomede de nieuwe kaap tot toevluchtsoord voor schipbreukelingen op de Boschplaat bij Terschelling, waarvan sprake was bij de Memorie van Toelichting op de begrooting voor 1888, zijn sedert gereed gekomen.

De bouw van een magazijn voor berging der betonning van de Zuiderzee, waarvoor de gelden op de begrooting voor 1888 werden toegestaan, is onderhanden.

Verlichting.

Ten vervolge op hetgeen dienaangaande is medegedeeld

bij de Memorie van Toelichting der vorige begrooting, met betrekking tot de overeenkomst met Pruisen, in zake de uitbreiding van de verlichting op de Beneden-Eems, strekke dat in den loop van dit jaar wordt aangevangen met den bouw van de lichttorens te Delfzijl en te Watum, waarvoor o. a. de gelden op de begrooting van 1888 werden toegestaan.

Thans worden op deze begrooting de gelden aangevraagd voor de bijdrage aan Pruisen, in de kosten wegens verderen bouw van lichttorens enz. op Duitsch territoir, en in de onderhoudskosten over 1889.

De bouw van de lichtwachterswoningen op Schiermonnikoog, Ameland en Texel, — de plaatsing van een houten lichtopstand met hijschlantaarn voor het Schuitengat bij Terschelling — en die van een stoommishoorn te Vlissingen, waarvoor de gelden bij de begrooting voor 1887 zijn toegestaan, zijn sedert beëindigd.

De bouw van de lichtwachterswoningen te Kijkduin en te Goedereede, waarvoor de gelden werden toegestaan op de begrooting voor 1888, is onderhanden genomen.

De voorbereidende maatregelen zijn genomen voor de plaatsing van een stoommishoorn aan den Hoek van Holland, voor het maken eener gasverlichting aan den N. O. punt van Rozenburg, en van den nieuwen ijzeren lichtopstand aan het Zijpe, zoomede voor de aanschaffing van 3 pressure lampen voor de verlichting op Noord-Schouwen, en voor het daarstellen van een brandput ten dienste der gebouwen van de verlichting op Terschelling, voor alle welke aangelegenheden de gelden worden toegestaan op de begrooting voor 1888.

Thans worden opnieuw gelden aangevraagd voor den bouw van 4 lichtwachterswoningen, waarvan 2 te Egmond aan Zee en 2 te Scheveningen, zoomede voor een gaslichtinrichting aan den Noordoever van den N. R. Waterweg (bij de buskruithaven);

voorts voor het bouwen eener gasfabriek aan den Hoek van Holland; en voor de benodigdheden voor de voortbrenging enz. van gas. Met dit laatste rekent men, op voor 's Rijks schatkist voordeliger voorwaarden, zelf te kunnen voorzien in de steeds toenemende behoefte aan gas ten behoeve zoo van de verlichtingen met die brandstof aan den wal, als van de gasboeien, wier aantal steeds vermeerdert.

De bouw van een ijzeren lichttoren met lichttoestel voor rekening van, en bestemd voor den dienst der verlichting in Oost-Indië, waarvan sprake is in de Memorie van Toelichting der vorige begrooting, nadert zijne voltooiing.

Hydrographie.

Sedert 1 Juli 1887 zijn in druk gegeven eene nieuwe kaart van de zeegaten van Brouwershaven en Zierikzee, eene nieuwe kaart van de kust van Guyana, eene verbeterde kaart van de Zuiderzee klein bestek, eene verbeterde kaart van de Zuiderzee N. W. blad, eene verbeterde kaart van de Zuiderzee Z. W. blad, eene nieuwe beschrijving van de Wester-Schelde en eene nieuwe beschrijving van Terschelling, Ameland en Zuiderzee.

De gravures der bestaande kaarten worden bovendien steeds bijgewerkt, naarmate de behoefte aan nieuwe op-laag blijkt.

Thans is onderhanden de gravure van eene kaart van de Monden van de Eems en van het Haringvliet, Krammer, Volkerak en Hollandsch diep. De hydrographische opneming zal zich dit jaar bezighouden met het Haringvliet, de Krammer, het Volkerak en het Hollandsch diep, de Maasmonden en de Lauwers.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd voor den bouw van een stoomsloop voor den hydrographischen dienst, daar de thans in gebruik zijnde stoomsloop, hoewel van de kleinste soort bij de marine, te groot van afmetingen is om aan boord van het voor dien dienst aangebouwde stoomvaartuig te kunnen worden ingezet, hetwelk evenwel gewenscht is met het oog op het gevaar van averij of zelfs van totaal verlies van die sloop. Het op sleeptouw hebben van eene sloop blijft, bij eenigszins onstuimig weer immer zorgelijk en belemmert het manoeuvreeren van het stoomvaartuig, dat bij hydrographische opnemingen voortdurend plaats heeft.

Bovendien veroorzaakt het 's nachts op sleper hebben van een sloop voor de kleine bemanning, die den geheelen dag hard heeft gewerkt, veel last en ongerief.

Vde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 332 436,70, tegen f 1 290 215,10 in 1888. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan eene verhooging van:

Art. 67. Militaire pensioenen verleend na 1851	f 22 150,00
Art. 68. Pensioenen van mindere geëm-ployeerden en werklieden	9 709,00
Art. 68 a. Ondersteuning aan idem	9 000,00
Art. 69. Pensioenen loodspersoneel.	4 240,60
totaal meer.	f 45 099,60
waartegenover eene vermindering van:	
Art. 65. Militaire pensioenen verleend vóór 1851	f 228,00
Art. 66. Burgerlijke pensioenen verleend na 1846	290,00
Art. 71. Wachtgelden	300,00
Art. 72. Kosten van medailles enz.	2000,00
	2 878,00
blijft meer	f 42 221,60

Vide AFDEELING.

Voor deze afdeeling is dezelfde som uitgetrokken als voor 1888.

De Minister van Marine,
DYSERINCK.

BIJLAGE A.

VERGELIJKING tusschen de sommen voor materialen en arbeidsloonen in 1887 bij de begrooting geraamd en werkelijk uitgegeven.

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 12, I, a.</i>			Heiligerlee	f 2 000,00	f 16 192,06
Friso	f 25 000,00	f 60 019,51 ⁵	Bonaire.	1 000,00	2 740,04
Batok	1 000,00	23 281,60 ⁵	Alkmaar.	1 000,00	7 382,97 ⁵
Merkuur.	2 500,00	5 447,98	Guinea.	"	1 067,77
Foka en Goentoer. . . .	35 000,00	7 380,62 ⁵	Panter.	"	63,29
Lichter	1 000,00	2 841,56 ⁵	Cerberus.	"	12 653,73
	f 64 500,00	f 98 971,29	Marnix.	"	6 019,67
			Stoombarkassen en sloepen	"	1 088,71 ⁵
<i>Art. 12, I, b¹.</i>				f 75 000,00	f 110 837,57
Prins Maurits.	f 1 000,00	f 632,22 ⁵	<i>Art. 12, I, d</i>	f 10 000,00	f 10 896,43
Wassenaer	1 000,00	— 726,18	<i>id., e</i>	f 65 000,00	f 39 359,76
Anna Paulowna.	8 500,00	6 872,22 ⁵	<i>id., f</i>	f 2 500,00	f 1 743,67
Castor	100,00	351,57	<i>id., g</i>	f 3 500,00	f 843,62 ⁵
Pollux.	200,00	969,81 ⁵	<i>id., h</i>	f 4 000,00	f 20 974,39 ⁵
Boot 16	150,00	92,70	<i>id., i</i>	f 20 000,00	f 12 056,54
Ternate	150,00	— 115,08	<i>id., k</i>	f 1 500,00	f 1 558,64 ⁵
Diversen	2 400,00	1 844,80	<i>id., l</i>	f 6 500,00	f — 433,00 ⁵
Heiligerlee	"	883,69	<i>id., m</i>	f 2 000,00	f 354,40
	f 13 500,00	f 10 805,76 ⁵	<i>Art. 12, I. Totaal. . . .</i>	f 268 000,00	f 308 068,87
<i>Art. 12, I, b².</i>			<i>Art. 12, II, a.</i>		
Zweminrichting.	"	f 35,34	7 torpedobooten, waarvan		
Lokaal voor stuurmans-	"	57,56	2 voor de helft. . . .	f 24 000,00	"
Provoostgebouw.	"	6,88	Merkuur.	4 000,00	f 93,04 ⁵
	"	f 99,78	Lichter.	1 000,00	"
<i>Art. 12, I, c.</i>			Friso	"	7 960,38
Aruba	f 1 000,00	f — 115,73 ⁵		f 29 000,00	f 8 053,42 ⁵
Suriname	3 000,00	1 627,96 ⁵			
Hyena.	5 000,00	40 399,58			
Buffel	39 500,00	3 020,77			
Tijger	8 000,00	10 801,95			
Kanonneerbooten g. m. .	2 000,00	6 088,43 ⁵			
Kanonneerbooten k. m. .	12 000,00	1 365,11 ⁵			
Torpedobooten	500,00	441,64			

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 12, II, b¹.</i>			<i>Art. 12, III, b¹.</i>		
Prins Maurits.	f 5 500,00	f 4 485,36 ⁵	Zilveren Kruis	f 3 000,00	f 4 560,00
Wassenaer	12 000,00	7 034,48 ⁵	Wachtschip	2 400,00	2 851,84 ⁵
Anna Paulowna.	8 000,00	6 763,41 ⁵	Salamander.	400,00	177,81 ⁵
Castor	250,00	2 455,27 ⁵	Het Loo	2 600,00	1 017,27 ⁵
Pollux.	2 800,00	1 157,10 ⁵	Marnix.	1 500,00	,
Boot 16	250,00	778,63	Ever.	150,00	,
Heiligerlee	1 700,00	1 386,22	Gier	150,00	,
Alkmaar.	5 000,00	31 000,6 ⁵	Urania.	1 000,00	394,49
Diversen	16 000,00	9 213,38	Astrea.	200,00	104,75
Bonaire	,	30 546,95 ⁵	Alkmaar.	600,00	388,05
Sommelsdijk	,	5 686,93	Van Speyk.	4 000,00	2 196,71 ⁵
	f 51 500,00	f 100 508,44 ⁵	Evertsen.	1 700,00	357,30 ⁵
<i>Art. 12, II, b².</i>	,	f 69,25	Argus.	500,00	149,24
<i>Art. 12, II, c.</i>	f 2 500,00	f— 27 997,35	Krokodil	300,00	99,54
<i>id., d.</i>	f 2 000,00	f 5 093,80 ⁵	Kanonnerbooten	300,00	172,48 ⁵
<i>id., e.</i>	f 22 000,00	f 23 389,85 ⁵	Torpedobooten	5 700,00	1 454,22
<i>id., f.</i>	f 900,00	f 1 227,58	Overige	1 500,00	1 574,35 ⁵
<i>id., g.</i>	f 2 200,00	f 1 704,09	Van Galen.	,	1 992,20 ⁵
<i>id., h.</i>	f 3 600,00	f 6 670,17 ⁵		f 26 000,00	f 17 490,35
<i>id., i.</i>	f 900,00	f 566,34	<i>Art. 12, III, b².</i>		
<i>id., k.</i>	f 1 100,00	f 4 460,36	Torpedolienst.	,	f 328,17 ⁵
<i>id., l.</i>	f 500,00	f 101,59	Diversen	,	977,81 ⁵
<i>id., m.</i>	f 1 000,00	f 488,22	Exercitietorens	,	1 164,16
<i>Art. 12, II. Totaal.</i>	f 117 200,00	f 124 335,78 ⁵		,	f 2 470,15
<i>Art. 12, III, a.</i>			<i>Art. 12, III, c.</i>		
2 munitielichters	f 2 000,00	,	Atjeh	f 30 000,00	f 6 576,72
Friso	,	f 2 721,79 ⁵	Guinea.	10 000,00	62 750,08 ⁵
	f 2 000,00	f 2 721,79 ⁵	Schorpioen	2 000,00	16 515,72 ⁵
			Stier.	400,00	19 673,12 ⁵
			Luipaard.	400,00	288,13
			Krokodil.	2 000,00	17 467,52
			Bloedhond	3 000,00	9 307,87
			Kanonnerbooten	9 500,00	4 721,31
			Valk.	500,00	156,77
			Van Galen.	500,00	8 589,83
			Evertsen.	2 500,00	1 325,08 ⁵
			Torpedobooten	1 800,00	406,85
			Van Speyk.	,	14 793,04 ⁵
			Argus.	,	378,49
			Marnix.	,	3 246,04
				f 62 000,00	f 166 196,59 ⁵

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 12, III, d</i>	f 6 000,00	f 395,13 ⁵	Diversen	f 3 000,00	f 10 805,86
<i>id.</i> , <i>e</i>	f 5 000,00	f 2 488,30	Torpedobooten en dienst . .	14 000,00	2 183,72 ⁵
<i>id.</i> , <i>f</i>	f 2 000,00	f 1 922,29 ⁵	Atjeh.	"	— 6 258,71 ⁵
<i>id.</i> , <i>g</i>	f 4 000,00	f 3 605,90	Emma	"	— 5 047,90
<i>id.</i> , <i>h</i>	f 8 000,00	f 2 590,60 ⁵	Van Galen.	"	68 107,29
<i>id.</i> , <i>i</i>	f 16 500,00	f 15 961,33		f 75 600,00	f 192 550,60
<i>id.</i> , <i>k</i>	f 3 000,00	f 4 109,01	<i>Art. 12, IV, b².</i>		
<i>id.</i> , <i>l</i>	f 4 500,00	"	Torpedodienst.	"	f 12 155,23 ⁵
<i>id.</i> , <i>m</i>	f 2 000,00	f 176,86 ⁵	Exercitietorens	"	202,97
<i>Art. 12, III. Totaal</i> . .	f 141 600,00	f 220 128,33	Versperring	"	4 646,22 ⁵
<i>Art. 12, IV, a.</i>			Diversen	"	3 704,66 ⁵
2 Munitielichters . . .	f 2 000,00	"		"	f 20 709,09 ⁵
Van Speyk	"	f 10 081,09	<i>Art. 12, IV, c.</i>		
Friso.	"	4 537,73	Atjeh	f 21 000,00	f — 38 235,28
	f 2 000,00	f 14 618,82	Guinea	500,00	1 075,03
<i>Art. 12, IV, b¹.</i>			Schorpioen.	800,00	16 262,03
Zilveren Kruis	f 17 000,00	f 28 733,20 ⁵	Stier	600,00	1 957,71
Wachtschip	11 000,00	9 066,01	Luipaard	500,00	85,93
Salamander	500,00	359,06	Krokodil	700,00	929,91
Het Loo.	5 000,00	4 612,57 ⁵	Bloedhond	500,00	1 147,34
Marnix	2 500,00	"	Kanonneerbooten . . .	3 500,00	3 414,97
Stier	1 800,00	378,07 ⁵	Valk.	500,00	572,46 ⁵
Urania	5 000,00	1 834,26 ⁵	Friso.	5 000,00	"
Astrea	500,00	— 367,91	Tromp	"	— 803,59
Aruba	2 000,00	2 754,91	Bonaire	"	7 009,28 ⁵
Alkmaar	2 000,00	5 399,26	Van Galen.	"	9 452,76 ⁵
Evertsen	5 500,00	1 494,27	Alkmaar	"	3 265,96 ⁵
Argus	900,00	5 484,80 ⁵	Argus	"	— 3 755,27 ⁵
Krokodil	1 500,00	1 071,19 ⁵	Evertsen	"	2 055,17
Kanonneerbooten. . . .	2 400,00	2 282,40 ⁵	Marnix	"	— 9 181,63
Van Speyk	1 000,00	59 678,54 ⁵	Torpedobooten	"	1 822,11
				f 33 600,00	f — 2 479,41
			<i>Art. 12, IV, d</i>	f 9 000,00	f 10 864,08 ⁵
			<i>Art. 12, e</i>	f 1 000,00	f 1 210,35
			<i>id.</i> , <i>f</i>	f 900,00	f 4 871,94 ⁵
			<i>id.</i> , <i>g</i>	f 1 700,00	f 1 287,79

In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 12, IV, h</i>	f 2 000,00	f 2 992,76 *	<i>Art. 12, V, e</i>	f 2 000,00	f 176,74
<i>id., i</i>	f 4 000,00	f 1 033,25 *	<i>id., f</i>	f 700,00	f 427,99 *
<i>id., k</i>	f 2 500,00	f 8 838,44	<i>id., g</i>	f 3 000,00	f 2 106,96
<i>id., l</i>	f 100,00	f 51,69	<i>id., h</i>	f 2 400,00	f 910,97 *
<i>id., m</i>	f 400,00	f 13,90	<i>id., i</i>	f 9 000,00	f 2 487,10
<i>Art. 12, IV. Totaal . .</i>	f 132 800,00	f 256 563,32 *	<i>id., k</i>	f 1 600,00	f 376,63 *
<i>Art. 12, V, b¹.</i>			<i>id., l</i>	f 500,00	f 695,58 *
Wachtschip	f 3 000,00	f 713,75 *	<i>id., m</i>	f 300,00	f 133,76 *
Nautilus	500,00	3 386,80	<i>Art. 12, V. Totaal . .</i>	f 85 100,00	f 41 447,23 *
Vos	400,00	263,60	<i>Art. 12, VI, b¹.</i>		
Castor	300,00	,	Wachtschip	f 7 500,00	f 6 480,68 *
2 riviervaartuigen . .	300,00	343,49 *	Nautilus	7 000,00	7 746,14 *
Amstel	100,00	1 111,28	Castor	600,00	,
Boot 3	100,00	119,25	Riviervaartuigen, . .	1 400,00	1 425,96
Torpedobootten . . .	800,00	763,97	Amstel	3 000,00	1 676,58 *
Monitors	600,00	642,80	Boot 3	500,00	319,93
Kanonneerbooten . .	200,00	498,09	Monitors	3 400,00	4 253,51 *
	f 6 300,00	f 7 843,04	Kanonneerbooten. . .	2 600,00	4 421,98
<i>Art. 12, V, b².</i>			Torpedobootten . . .	2 700,00	837,71 *
Torpedodienst. . . .	>	f 452,92 *	Diversen	>	312,89 *
Diversen	>	220,11		f 28 700,00	f 27 475,41
	>	f 672,03 *	<i>Art. 12, VI, b².</i>		
<i>Art. 12, V, c.</i>			Torpedodienst. . . .	>	f 15,17 *
Buffel	f 500,00	f 2 752,02	Diversen	>	1 643,85 *
Monitors	13 000,00	13 283,52 *		>	f 1 659,03
Kanonneerbooten . .	20 000,00	3 067,44 *	<i>Art. 12, VI, c.</i>		
Torpedobootten . . .	1 000,00	783,46	Monitors	f 9 000,00	f 5 245,89 *
Riviervaartuigen. . .	800,00	2 891,21	Kanonneerbooten. . .	5 000,00	553,40
Stoombarkassen . . .	500,00	235,40 *	Torpedobootten en dienst .	5 500,00	>
Panther	23 000,00	683,95 *	Riviervaartuigen . . .	1 500,00	>
	f 58 800,00	f 23 697,02	Stoombarkassen . . .	200,00	14,14 *
<i>Art. 12, V, d</i>	f 500,00	f 1 918,38 *	Buffel	>	8,51
				f 21 200,00	f 5 821,95

In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 12, VI, d</i>	f 2 800,00	f 4 967,48	Kanonneerbooten g. m. .	f 600,00	f 238,55
<i>id., e</i>	f 2 000,00	f 129,73	Idem k. m. .	1 000,00	792,44
<i>id., f</i>	f 600,00	f 649,00	Torpedobooten	100,00	10,00
<i>id., g</i>	f 600,00	f 1 665,41	Heiligerlee	400,00	519,17
<i>id., h</i>	f 2 000,00	f 1 880,03	Bonaire	500,00	1 290,14
<i>id., i</i>	f 2 500,00	f 3 365,38 ⁵	Alkmaar	400,00	5 466,20
<i>id., k</i>	f 900,00	f 1 274,00	Panter	»	1 742,70
<i>id., l</i>	f 600,00	f 77,06 ⁵	Cerberus	»	536,11
<i>id., m</i>	f 200,00	f 23,95	Marnix	»	15 832,12
<i>Art. 12, VI. Totaal</i> . .	f 62 100,00	f 48 988,44	Diversen	»	376,58
<i>Art. 13. Totaal</i>	f 806 800,00	f 999 531,98 ⁵		f 6 700,00	f 46 575,01
<i>Art. 14, I, a</i>	f 15 500,00	f 15 014,75	<i>Art. 14, I, d</i>	f 11 500,00	f 12 283,15
<i>Art. 14, I, b¹.</i>			<i>id., e</i>	f 150,00	f 983,19
Prins Maurits.	f 500,00	f 240,21	<i>id., f</i>	f 1 000,00	f 1 233,21
Wassenaer	500,00	158,06	<i>id., g</i>	f 2 000,00	f 1 437,73
Anna Paulowna	500,00	931,24	<i>id., h</i>	f 2 000,00	f 13 771,80
Castor	250,00	57,40	<i>id., i</i>	f 3 000,00	f 2 116,72
Pollux	250,00	387,60	<i>id., k</i>	f 1 500,00	f 1 693,05
Boot 16.	250,00	46,50	<i>id., l</i>	f 50,00	f 1 166,00
Ternate	250,00	1,30	<i>id., m</i>	f 500,00	f 40,35
Diversen	1 000,00	519,99 ⁵	<i>Art. 14, I. Totaal</i> . . .	f 47 400,00	f 98 657,26 ⁵
	f 3 500,00	f 2 342,30 ⁵	<i>Art. 14, II</i>	f 1 300,00	f 1 898,88
<i>Art. 14, I, c.</i>			<i>Art. 14, III, a.</i>		
Aruba	f 300,00	f 100,50	Friso	f 1 000,00	f 3 778,94
Suriname	2 000,00	4 179,13	Munitielichters	5 000,00	»
Hyena	400,00	3 145,56		f 6 000,00	f 3 778,94
Buffel	600,00	12 200,88	<i>Art. 14, III, b¹.</i>		
Tijger	400,00	144,93	Wachtschip	f 500,00	f 1 022,07

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
Salamander	f 600,00	»	<i>Art. 14, III, e</i>	f 1 000,00	f 277,57
Het Loo	800,00	f 392,82 ⁵	<i>id.</i> , <i>f</i>	f 1 000,00	f 282,96
Marnix	500,00	»	<i>id.</i> , <i>g</i>	f 1 200,00	f 6 127,57
Urania	200,00	455,77	<i>id.</i> , <i>h</i>	f 4 000,00	f 3 757,48
Astrea	200,00	87,40	<i>id.</i> , <i>i</i>	f 3 000,00	f 4 298,07
Alkmaar	500,00	295,73	<i>id.</i> , <i>k</i>	f 2 400,00	f 3 544,26
Van Speyk	1 000,00	2 418,46	<i>id.</i> , <i>l</i>	f 1 600,00	»
Evertsen	500,00	27,52	<i>id.</i> , <i>m</i>	f 600,00	f 391,60
Argus	500,00	102,60	<i>Art. 14, III. Totaal</i> . .	f 50 100,00	f 86 223,31
Stier	500,00	133,00	<i>Art. 14, IV.</i>	f 1 700,00	f 1 885,71
Krokodil	500,00	»	<i>Art. 14, V, b¹.</i>		
Kanonnerbooten. . . .	1 000,00	»	Wachtschip	f 5 000,00	f 333,01
Torpedobooten	300,00	282,12	Nautilus	800,00	1 905,76
Diversen	7 000,00	4 762,07	Vos	50,00	12,80
	f 14 600,00	f 9 979,46 ⁵	Castor	700,00	»
<i>Art. 14, III, b².</i>			Riviervaartuigen. . . .	100,00	16,80
Torpedodienst.	»	f 345,40	Amstel	200,00	49,77
Versperring	»	8 230,55	Boot 3	100,00	30,87
Diversen	»	575,86	Torpedobooten	100,00	30,90
	»	f 9 151,81	Monitors	250,00	318,43
<i>Art. 14, III, c.</i>			Kanonnerbooten	200,00	53,01
Atjeh.	f 1 000,00	f 8 171,14		f 7 500,00	f 2 751,35
Guinea	500,00	2 060,22	<i>Art. 14, V, b².</i>		
Schorpioen.	2 000,00	3 528,01	Torpedodienst.	»	f 1 038,46 ⁵
Stier	200,00	942,05	Diversen	»	337,45
Luipaard	100,00	90,10		»	f 1 375,91 ⁵
Krokodil	100,00	622,35	<i>Art. 14, V, c.</i>		
Bloedhond	100,00	328,15	Monitors	f 3 600,00	f 1 858,18 ⁵
Kanonnerbooten	200,00	999,60	Kanonnerbooten	600,00	4 422,55
Vulkaan	2 000,00	»			
Valk	200,00	»			
Marnix	1 000,00	2 101,78			
Van Galen.	5 000,00	22 016,02 ⁵			
Evertsen	1 000,00	2 053,60 ⁵			
Torpedobooten	300,00	101,90			
Tromp	»	625,73			
Argus	»	123,52			
	f 13 700,00	f 43 764,18			
<i>Art. 14, III, d</i>	f 1 000,00	f 869,41			

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
Torpedobooten	f 400,00	f 15,00	Wassenaer	f 1 000,00	f 1 844,92
Riviervaartuigen	200,00	375,24 ^b	Anna Paulowna	500,00	385,21
Stoombarkassen	500,00	30,60	Castor	700,00	266,47
Buffel	"	281,68	Pollux	700,00	2 049,44 ^b
	f 5 300,00	f 6 983,26	Ternate	700,00	178,70
Art. 14, V, d	f 450,00	f 2 638,62	Boot 16.	200,00	32,85
id., e	f 350,00	f 43,12	Heiligerlee	700,00	710,74 ^b
id., f	f 200,00	f 151,91	Diversen	2 000,00	1 903,85 ^b
id., g	f 4 500,00	f 8 211,60		f 7 500,00	f 8 396,63
id., h	f 4 600,00	f 988,78	Art. 20, I, b ²	"	f 214,95
id., i	f 1 100,00	f 2 148,63 ^b	Art. 20, I, c ¹ .		
id., k	f 2 700,00	f 1 127,07 ^b	Aruba	f 3 500,00	f 246,40
id., l	f 450,00	f 359,95	Suriname	15 000,00	5 000,65
id., m	f 350,00	f 530,50	Hyena	15 000,00	17 014,36
Art. 14, V. Totaal . . .	f 27 500,00	f 27 310,71 ^b	Buffel	10 000,00	8 663,96 ^b
Art. 14. VI.	f 200,00	f 513,36	Tijger	4 000,00	3 695,20 ^b
Art. 14. Totaal	f 128 200,00	f 216 489,24 ^b	Kanonneerbooten g. m. .	4 000,00	10 084,50
Art. 20, I, a.			id. k. m.	4 000,00	4 976,44
Friso	f 70 000,00	f 73 233,50 ^b	Torpedobooten	2 000,00	1 085,23
Batok	15 000,00	18 646,94 ^b	Cerberus	500,00	3 861,98
Merkuur	16 000,00	16 911,65	Heiligerlee	9 000,00	8 232,37
Foka en Goentoer . . .	16 000,00	2 068,42	Alkmaar	18 000,00	25 425,20
Lichter	5 000,00	4 414,75 ^b	Bonaire	8 000,00	12 210,69
	f 122 000,00	f 115 275,27 ^b	Panther	"	2 426,06 ^b
Art. 20, I, b ¹ ,			Marnix	"	23 319,25
Prins Maurits	f 1 000,00	f 1 024,43 ^b	Diversen	"	3 633,96 ^b
				f 93 000,00	f 129 876,27
			Art. 20, I, c ²	f 41 000,00	f 39 425,47 ^b
			id., d	f 27 000,00	f 24 486,63
			id., e	f 6 000,00	f 6 347,68
			id., f	f 8 500,00	f 8 336,84
			id., g	f 12 000,00	f 7 837,29 ^b
			id., h	f 17 000,00	f 10 582,06
			id., i	f 31 000,00	f 22 953,02 ^b

In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor :	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 20, I, k</i>	f 5 500,00	f 6 480,69 ⁵	<i>Art. 20, II, l</i>	f 50,00	f 46,13
<i>id., l</i>	f 4 000,00	f 1 710,19 ⁵	<i>id., m</i>	f 5 100,00	f 10 207,15 ⁵
<i>id., m</i>	f 24 000,00	f 23 406,19 ⁵	<i>id., n</i>	f 6 730,00	f 6 407,95
<i>id., n</i>	f 16 700,00	f 12 843,10 ⁵	<i>id., o</i>	f 7 080,00	f 6 684,99
<i>id., o</i>	f 49 500,00	f 46 520,57 ⁵	<i>Art. 20, II. Totaal . . .</i>	f 58 060,00	f 54 724,13
<i>Art. 20, I. Totaal . . .</i>	f 464 700,00	f 464 692,89 ⁵	<i>Art. 20, III</i>	f 8 880,00	f 7 490,20
<i>Art. 20, II, a</i>	f 2 300,00	f 1 724,97 ⁵	<i>Art. 20, IV</i>	f 36 700,00	f 34 796,85
<i>Art. 20, II, b.</i>			<i>Art. 20, V</i>	f 5 900,00	f 5 965,00 ⁵
Prins Maurits.	f 100,00	f 232,60 ⁵	<i>Art. 20, I t/m V. Totaal .</i>	f 574 240,00	f 567 669,08
Wassenaer	1 600,00	182,98	<i>Art. 20, VI, a.</i>		
Anna Paulowna	200,00	160,14 ⁵	Friso	f 500,00	f 12 186,25
Castor	50,00	71,27	Munitielichters	10 000,00	>
Pollux	400,00	237,85 ⁵		f 10 500,00	f 12 186,25
Ternate	400,00	89,74	<i>Art. 20, VI, b¹.</i>		
Diversen	600,00	753,43 ⁵	Wachtschip	f 2 400,00	f 2 396,98
	f 3 350,00	f 1 728,03	Salamander	500,00	59,86
<i>Art. 20, II, c¹</i>	f 4 300,00	f 9 782,85 ⁵	Het Loo	1 200,00	619,40 ⁵
<i>id., c²</i>	f 3 200,00	f 2 912,96	Vulkaan	3 000,00	>
<i>id., d</i>	f 12 650,00	f 5 581,15 ⁵	Ever	120,00	>
<i>id., e</i>	f 200,00	f 153,44 ⁵	Gier	80,00	>
<i>id., f</i>	f 8 500,00	f 6 170,32 ⁵	Urania	500,00	1 164,11 ⁵
<i>id., g</i>	f 3 000,00	f 2 445,56	Astrea	300,00	399,20 ⁵
<i>id., h</i>	f 200,00	f 312,66	Alkmaar	300,00	486,39 ⁵
<i>id., i</i>	f 1 000,00	f 303,98	Evertsen	300,00	257,09
<i>id., k</i>	f 400,00	f 251,96	Argus	500,00	159,23 ⁵
			Van Speyk	2 000,00	5 701,58 ⁵
			Krokodil	700,00	264,83 ⁵
			Kanonneerbooten.	600,00	>
			Torpedobooten	3 000,00	3 195,20
			Zilveren Kruis	10 500,00	8 821,95 ⁵
			Stier	2 000,00	650,00
			Diversen	2 000,00	4 373,52 ⁵
			Van Galen.	>	1 642,50
				f 30 000,00	f 30 191,90 ⁵

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 20, VI, b².</i>			<i>Art. 20, VI l.</i>	f 2 200,00	»
Torpedodienst.	»	f 1 331,17	<i>id., m.</i>	f 15 000,00	f 18 221,63 ⁵
Versperring	»	97,00	<i>id., n.</i>	f 17 000,00	f 16 148,57
Diversen.	»	2 877,94	<i>id., o.</i>	f 17 800,00	f 18 570,00
	»	f 4 306,11	<i>Art. 20, VI. Totaal . . .</i>	f 289 700,00	f 321 092,15
<i>Art. 20, VI, c¹.</i>			<i>Art. 20, VII, a.</i>		
Atjeh	f 1 000,00	f 27 972,75 ⁵	Friso	f 2 800,00	f 1 870,65 ⁵
Guinea	32 000,00	12 197,66 ⁵	Van Speyk	»	1 241,40 ⁵
Schorpioen.	13 000,00	15 718,52 ⁵		f 2 800,00	f 3 112,06
Stier	2 000,00	4 380,94	<i>Art. 20, VII, b¹.</i>		
Luipaard	500,00	1 055,76 ⁵	Wachtschip	f 1 650,00	f 392,77
Evertsen	4 500,00	5 292,06	Salamander	50,00	16,40
Krokodil	4 000,00	4 277,19 ⁵	Het Loos	400,00	469,73
Kanonneerbooten g. m. .	6 000,00	5 748,07 ⁵	Marnix	100,00	»
id. k. m.	1 000,00	2 924,51 ⁵	Vulkaan	100,00	»
Valk	1 200,00	463,45 ⁵	Urania	350,00	501,43 ⁵
Van Galen.	8 000,00	31 306,79 ⁵	Astrea	100,00	47,55
Torpedobooten	1 000,00	871,26 ⁵	Aruba	50,00	111,26
Marnix	8 000,00	1 287,87 ⁵	Alkmaar	50,00	106,28
Van Speyk	3 000,00	5 350,83 ⁵	Evertsen	2 000,00	300,20
Argus	500,00	1 290,78 ⁵	Argus	500,00	131,57 ⁵
Bloedhond	»	2 835,93 ⁵	Krokodil	200,00	»
Tromp	»	694,87	Kanonneerbooten g. m. .	250,00	218,49 ⁵
	f 89 700,00	f 123 669,31	Van Speyk	500,00	570,91 ⁵
<i>Art. 20, VI, c².</i>	f 68 000,00	f 60 954,68 ⁵	Torpedodienst.	250,00	»
<i>id., d.</i>	f 1 900,00	f 1 430,31 ⁵	Torpedobooten	500,00	127,94
<i>id., e.</i>	f 2 600,00	f 1 888,07 ⁵	Stier	550,00	56,93
<i>id., f.</i>	f 4 500,00	f 4 064,22 ⁵	Diversen	4 000,00	4 320,24
<i>id., g.</i>	f 5 500,00	f 11 021,64		f 11 600,00	f 7 371,72
<i>id., h.</i>	f 8 000,00	f 2 597,19 ⁵	<i>Art. 2, VII, b².</i>		
<i>id., i.</i>	f 11 000,00	f 12 195,42 ⁵	Torpedodienst.	»	f 149,55
<i>id., k.</i>	f 6 000,00	f 3 646,81	Diversen	»	692,53 ⁵
				»	f 842,08 ⁵

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 20, VII, c¹.</i>			<i>Art. 20, VIII</i>	f 12 050,00	f 8 454,00
Atjeh	f 2 700,00	f 2 401,71			
Van Galen.	400,00	2 453,21	<i>Art. 20, IX.</i>	f 20 215,00	f 19 711,17 ⁵
Guinea	700,00	1 208,21			
Schorpioen.	700,00	1 634,37	<i>Art. 20, X</i>	f 1 335,00	f 860,75
Luipaard	600,00	415,76 ⁵			
Krokodil	500,00	603,33 ⁵	<i>Art. 20, VI t/m X. Totaal .</i>	f 404 750,00	f 433 509,49
Bloedhond	500,00	744,34 ⁵			
Kanonneerbooten g. m. .	1 700,00	1 081,92 ⁵	<i>Art. 20, XI, b¹.</i>		
id. k. m.	500,00	676,12	Wachtschip	f 2 100,00	f 867,01
Valk	900,00	386,97	Nautilus.	1 500,00	5 180,46
Van Speyk	500,00	»	Vos	200,00	276,68 ⁵
Diversen	2 000,00	2 500,55	Castor	600,00	»
Stier	»	1 557,04 ⁵	Riviervaartuigen.	500,00	699,02 ⁵
Bonaire	»	1 477,47	Amstel	300,00	222,02 ⁵
	f 11 700,00	f 17 141,03	Boot 3	300,00	106,73
<i>Art. 2, VII, c².</i>	f 9 000,00	f 6 369,37 ⁵	Monitors	1 400,00	809,21 ⁵
			Kanonneerbooten	400,00	621,97 ⁵
<i>id., d.</i>	f 5 300,00	f 3 246,15	Torpedobooten in dienst .	1 000,00	699,77 ⁵
			Diversen	4 000,00	»
<i>id., e.</i>	f 600,00	f 235,01		f 12 300,00	f 9 482,90
			<i>Art. 20, XI, b².</i>		
<i>id., f.</i>	f 15 000,00	f 14 529,99	Torpedodienst.	»	f 795,18
			Diversen	»	1 014,24
<i>id., g.</i>	f 2 000,00	f 1 656,37 ⁵		»	f 1 809,42
			<i>Art. 20, XI, c¹.</i>		
<i>id., h.</i>	f 800,00	f 901,40	Buffel	f 200,00	f 959,24 ⁵
			Monitors	14 500,00	12 664,40
<i>id., i.</i>	f 500,00	f 274,70	Kanonneerbooten	2 500,00	6 204,04 ⁵
			Torpedobooten	1 000,00	831,30 ⁵
<i>id., k.</i>	f 900,00	f 1 122,40	Riviervaartuigen.	2 000,00	3 398,36
			Stoombarkassen	300,00	113,33
<i>id., l.</i>	f 50,00	f 91,72	Diversen	4 000,00	»
				f 24 500,00	f 24 170,68 ⁵
<i>id., m.</i>	f 8 000,00	f 7 093,11	<i>Art. 20, XI, c².</i>	f 51 000,00	f 43 675,74 ⁵
<i>id., n.</i>	f 8 700,00	f 14 479,29	<i>id., d.</i>	f 4 600,00	f 2 820,01 ⁵
<i>id., o.</i>	f 4 500,00	f 4 925,00	<i>id., e.</i>	f 1 500,00	f 1 071,78 ⁵
<i>Art. 20, VII. Totaal . .</i>	f 81 450,00	f 83 391,41 ⁵			

In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.	In 1887 voor:	Geraamd.	Verwerkt.
<i>Art. 20, XI, f.</i>	f 3 200,00	f 1 874,73	Torpedobooten	f 200,00	f 58,30
<i>id., g.</i>	f 4 600,00	f 7 884,08 ⁵	Riviervaartuigen	200,00	172,15
<i>id., h.</i>	f 2 000,00	f 3 231,24 ⁵	Stoombarkassen	100,00	30,97 ⁵
<i>id., i.</i>	f 5 000,00	f 5 153,75 ⁵	Diversen	400,00	9,69 ⁵
<i>id., k.</i>	f 2 000,00	f 1 062,55	Buffel	"	559,20 ⁵
<i>id., l.</i>	f 500,00	f 1 539,55		f 3 200,00	f 3 123,09 ⁵
<i>id., m.</i>	f 10 400,00	f 5 666,56 ⁵	<i>Art. 20, XII, c²</i>	f 4 600,00	f 6 134,79 ⁵
<i>id., n.</i>	f 6 000,00	f 6 947,47 ⁵	<i>id., d.</i>	f 1 000,00	f 924,57
<i>id., o.</i>	f 13 200,00	f 11 340,00	<i>id., e.</i>	f 50,00	f 44,70
<i>Art. 20, XI. Totaal</i> . . .	f 140 800,00	f 127 730,50 ⁵	<i>id., f.</i>	f 8 000,00	f 4 945,40 ⁵
<i>Art. 20, XII, b¹.</i>			<i>id., g.</i>	f 800,00	f 947,38 ⁵
Wachtschip	f 850,00	f 315,83 ⁵	<i>id., h.</i>	f 50,00	f 126,36 ⁵
Nautilus	400,00	300,67 ⁵	<i>id., i.</i>	f 200,00	f 133,45
Vos	50,00	49,10 ⁵	<i>id., k.</i>	f 300,00	f 14,55
Castor	100,00	"	<i>id., l.</i>	f 250,00	f 118,03 ⁵
Riviervaartuigen	50,00	53,28 ⁵	<i>id., m.</i>	f 1 550,00	f 1 232,24
Amstel	100,00	21,07	<i>id., n.</i>	f 6 600,00	f 7 623,20 ⁵
Boot 3	50,00	76,90	<i>id., o.</i>	f 1 000,00	f 455,00
Monitors	150,00	151,69	<i>Art. 20, XII. Totaal</i> . .	f 29 550,00	f 29 224,19
Kanonneerbooten	150,00	81,70 ⁵	<i>Art. 20, XIII</i>	f 6 600,00	f 4 785,57 ⁵
Torpedobooten	50,00	227,82 ⁵	<i>Art. 20, XIV</i>	f 13 100,00	f 14 119,96 ⁵
Diversen	"	31,64 ⁵	<i>Art. 20, XV</i>	f 1 600,00	f 1 374,59
	f 1 950,00	f 1 309,73 ⁵	<i>Art. 20, XI t/m XV. Totaal.</i>	f 191 650,00	f 174 373,32 ⁵
<i>Art. 20, XII, b².</i>			<i>Art. 20, XVI</i>	f 56 000,00	f 19 143,71 ⁵
Torpedodienst	"	f 38,28 ⁵	<i>Art. 20, XVII</i>	f 1 600,00	f 1 837,08
Diversen	"	191,87 ⁵	<i>Art. 20. Totaal</i>	f 1 228 240,00	f 1 198 094,19
	"	f 230,16			
<i>Art. 20, XII, c¹.</i>					
Monitors	f 1 700,00	f 1 711,72 ⁵			
Kanonneerbooten	600,00	581,04 ⁵			

RECAPITULATIE.

In 1887 voor :	Geraamd :		Verwerkt :	
<i>Art. 12.</i>				
Vak van scheepsbouw te Amsterdam . . .	f 268 000,00		f 308 068,87	
» » uitrusting » » . . .	117 200,00		124 335,78 ⁵	
» » scheepsbouw » Willemsoord . . .	141 600,00		220 128,33	
» » uitrusting » » . . .	132 800,00		256 563,32 ⁵	
» » scheepsbouw » Hellevoetsluis . . .	85 100,00		41 447,23 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	62 100,00		48 988,44	
		f 806 800,00		f 999 531,98 ⁵
<i>Art. 14.</i>				
Vak van scheepsbouw te Amsterdam . . .	f 47 400,00		f 98 657,26 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	1 300,00		1 898,88	
» » scheepsbouw » Willemsoord . . .	50 100,00		86 223,31 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	1 700,00		1 885,71	
» » scheepsbouw » Hellevoetsluis . . .	27 500,00		27 310,71 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	200,00		513,36	
		128 200,00		216 489,24 ⁵
<i>Art. 20.</i>				
Vak van scheepsbouw te Amsterdam . . .	f 464 700,00		f 464 692,89 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	58 060,00		54 724,13	
» » politie » » . . .	8 880,00		7 490,20	
» » magazijnen » » . . .	42 600,00		40 761,85 ⁵	
» » scheepsbouw » Willemsoord . . .	289 700,00		321 092,15	
» » uitrusting » » . . .	81 450,00		83 391,41 ⁵	
» » politie » » . . .	12 050,00		8 454,00	
» » magazijnen » » . . .	21 550,00		20 571,92 ⁵	
» » scheepsbouw » Hellevoetsluis . . .	140 800,00		127 730,50 ⁵	
» » uitrusting » » . . .	29 550,00		29 224,19	
» » politie » » . . .	6 600,00		4 785,57 ⁵	
» » magazijnen » » . . .	14 700,00		15 494,55 ⁵	
Werkzaamheden buiten 's Rijks werven . . .	56 000,00		19 143,71 ⁵	
Kleeding politie- en havenpersoneel	1 600,00		1 837,08	
	f 1 228 240,00		f 1 199 394,19	
<i>Af: bijdrage Iste hoofdstuk, begrooting van Nederlandsch-Indië</i>	1 300,00		1 300,00	
		1 226 940,00		1 198 094,19
		f 2 161 940,00		f 2 414 115,42

Toelichting op bijlage A.

Het verwerkte bedrag in vergelijking van het geraamde, toont bij sommige posten belangrijke verschillen aan. Hieromtrent zij opgemerkt, dat, hoewel de sommen voor aanschaffingen of voorzieningen bij de begrooting worden aangevraagd als in zeker jaar benodigd, de belasting van het livret niet altijd in dat zelfde jaar geschiedt. Dit is afhankelijk van den tijd, waarop over de te verwerken materialen uit den magazijnvoorraad moet worden beschikt, of van den opleveringstijd van zaken, die niet in het magazijn geleverd worden (distilleers, electrisch licht, pantserplaten bij verwapening, enz.). Geschiedt de aanvraag uit het magazijn of de oplevering van bovenbedoelde zaken in het jaar, volgende op het dienstjaar, waarbij de fondsen zijn toegestaan, dan zal de geraamde begrootingssom groot schijnen, in verhouding tot het verwerkte; daarentegen zal in het volgende begrotingsjaar de geraamde som klein zijn tegenover een grooter verwerkt bedrag, vermits in dat jaar eerst de boeking in het livret geschiedt.

Art. 12, I, a. Zoo geeft de vergelijking bij art. 12, *I, a*, aan voor de *Friso* en de *Batok*, respectievelijk een geraamd bedrag van f 25 000 en f 1000 tegenover een verwerkt bedrag van f 60 019,51⁵ en f 23 281,60⁵. Dit wordt veroorzaakt doordat een groot gedeelte der te leveren materialen en inrichtingen, waarvoor de gelden op de begrooting van 1886 uitgetrokken waren, eerst in 1887 zijn aangewend ten behoeve dier schepen.

Daarentegen werd voor de *Foka* en *Goentoer* een bedrag van f 35 000 toegestaan, tegenover een verwerkt bedrag van f 7380,62⁵, vermits de bouw niet ver genoeg kon vorderen, doordien de materialen zeer laat geleverd werden, waardoor het livret dier vaartuigen niet in 1887, maar in 1888 daarmede belast wordt.

I, c. In gelijk geval als de *Friso*, verkeerden de *Hyena*, de *Heiligerlee* en de *Cerberus*; voor de *Buffel* werden de materialen, in 1887 als benodigd geraamd, eerst in 1888 verwerkt. Het verwerkte bedrag voor de *Marnix* is een gevolg van de inrichting tot logementschip voor torpedisten aan 's Rijks werf te Amsterdam.

I, e. Opheffing van de lijnbaan is oorzaak van het verschil tusschen raming en verwerkt bedrag.

II, a. Vermits de uitrusting niet verstrekt werd, kon in 1887 de belasting van het livret der torpedobooten niet geschieden. Aan de *Friso* werden nog verschillende uitrustingsgoederen verstrekt.

II, b¹. Aan *Alkmaar*, *Bonaire* en *Sommelsdijk* hadden belangrijker verstrekkingen van uitrustingsgoederen plaats dan voorzien waren.

III, a. Met den bouw van munitielichters werd geen aanvang gemaakt. De *Friso* werd, na van Amsterdam overgevoerd te zijn, te Willemsoord verder gereed gemaakt voor den dienst.

III, c. Het bedrag voor de *Atjeh* wordt niet verwerkt, vermits de herstelling van dien bodem niet afliep. De in 1886 aangevraagde pantserplaten en inrichtingen ten behoeve van de *Guinea*, *Schorpioen*, *Stier*, *Krokodil*, *Bloedhond* werden in 1887 opgeleverd of verwerkt. De *Van Galen* had eene reparatie noodig, die zeer tegenviel; de gereedmaking van de *Van Speyk* voor de reis naar Oost-Indië vorderde meer materialen dan verwacht was.

IV, a. De *Van Speyk* en de *Friso* werden nog van verschillende uitrustingsgoederen voorzien.

Betreffende de munitielichters wordt verwezen naar *III, a*.

IV, b¹. Aan de *Van Galen*, *Zilveren Kruis* en *Van Speyk* hadden belangrijke verstrekkingen van uitrustingsgoederen plaats, in verband met hare bestemming naar Oost-Indië.

De torpedobooten vorderden niet zoodanig bedrag als geraamd werd.

IV, c. Door de herstelling, die de *Atjeh* op 's Rijks werf zou ondergaan, werden verschillende uitrustingsgoederen van dien bodem in het magazijn gestort.

Belangrijke, niet voorziene verstrekkingen geschieden aan de *Schorpioen*, *Bonaire*, *Van Galen*, *Alkmaar* en *Evertsen*.

V, c. Voor de kanonneerbooten werd minder verwerkt dan de raming, vermits de distilleertoestellen niet geplaatst werden.

De verwapening van de *Panther* werd aan 's Rijks werf te Amsterdam opgedragen.

Art. 14, I, c. De verwapening van de *Buffel* vorderde meer kosten dan de raming.

Voor de *Marnix* zie art. 12, *I, c*.

III, c. Voor de herstellingen aan de *Atjeh* en de *Van Galen* werd belangrijk meer verwerkt dan de raming bedroeg (zie hiervoren).

Art. 20, I, a. Door te late levering der materialen kon aan de *Foka* en *Goentoer* niet zooveel verwerkt worden als toegestaan was.

I, c¹. De *Suriname* werd ten gevolge van andere meer dringende voorzieningen niet zoo ver gereed gemaakt als met het uitgetrokken arbeidsloon overeenkwam.

De gereedmaking van de *Alkmaar* vorderde meer arbeidsloon dan verwacht werd.

Betreffende *Marnix* en *Panther* zie bij art. 12, *I, c* en *V, c*.

VI, a. Betreffende de munitielichters en de *Friso* zie art. 12, *III, a*.

VI, c¹. De *Atjeh* werd, in stede van door eene particuliere fabriek, aan 's Rijks werf te Willemsoord onderhanden genomen.

De gelden voor de *Guinea* toegestaan, werden slechts gedeeltelijk verwerkt, daar meer dringende voorzieningen aan andere bodems noodig bleken.

De herstelling van de *Van Galen* vóór de reis naar Oost-Indië vorderde meer arbeidsloon dan verwacht was (zie art. 12, *III, c*).

VII, n. Het betaalde loon overtrof de raming belangrijk, vermits uit dit onderdeel het personeel van den haven-dienst gekweten werd, op de begrooting bij onderdeel *VIII* uitgetrokken, en het meer rationeel voorkwam de toelage, die de hoogbootsman met zijne militaire inkomsten genoot, te vervangen door eene bezoldiging ten laste van dit onderdeel, waarop bij de raming niet gerekend was.

XI, c². De conservatiekosten zijn belangrijk minder geweest dan de raming, door detachering aan boord van een gedeelte van het militaire personeel gedurende de zomeroefeningen.

BIJLAGE B.

VERGELIJKING tusschen de sommen voor de arbeidsloonen van de vakken van scheepsbouw in 1888 bij de begroting geraamd en bij de werkorder toegestaan.

In 1888 voor:	Bij de begroting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.	In 1888 voor:	Bij de bgrooting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.
<i>Artikel 20, I, a.</i>			Torpedobootten en diversen.	f 1 500	f 4 000
2 torpedobootten, elk voor de helft	f 16 000	f 35 900	Panther	»	17 500
2 torpedobootten	32 000	28 500	Stier	»	8 800
Merkuur	»	1 800	Bloedhond	»	8 400
Batok.	»	3 000	Marnix	»	700
	f 48 000	f 69 200		f 71 000	f 71 400
<i>Artikel 20, I, b¹.</i>			<i>Artikel 20, I, c²</i>	f 36 000	f 36 000
Sommelsdijk	f 4 000	»	<i>Artikel 20, I, d.</i>	f 15 000	f 900
Prins Maurits.	3 000	f 2 500	<i>Artikel 20, I, e.</i>	f 6 500	f 6 500
Wassenaer	5 000	2 000	<i>Artikel 20, I, f¹.</i>	f 7 000	f 7 000
Anna Paulowna	900	»	<i>Artikel 20, I, f².</i>	f 3 000	f 3 000
Ternate	400	400	<i>Artikel 20, I, g.</i>	f 7 600	f 7 600
Castor	200	1 000	<i>Artikel 20, I, h.</i>	f 3 000	f 3 000
Pollux	2 000	1 000	<i>Artikel 20, I, i.</i>	f 20 000	f 20 000
Boot 16.	100	100	<i>Artikel 20, I, k.</i>	f 4 000	f 4 000
Vulkaan	300	3 000	<i>Artikel 20, I, l.</i>	f 4 000	f 4 000
Schepen in West-Indië.	900	»	<i>Artikel 20, I, m.</i>	f 14 600	f 14 600
Diversen	2 000	1 300	<i>Artikel 20, I, n.</i>	f 10 800	f 10 800
	f 18 800	f 11 300	<i>Artikel 20, I, o.</i>	f 48 700	f 48 700
<i>Artikel 20, I, b².</i>	f 500	f 500	<i>Artikel 20, I, totaal.</i>	f 318 500	f 318 500
<i>Artikel 20, I, c¹.</i>					
Buffel	f 22 000	f 27 500			
Haai	15 000	»			
Heiligerlee.	3 000	»			
Tijger	3 000	2 000			
Cerberus	3 000	»			
Vidar	1 250	»			
Vali	1 250	»			
Aruba	1 500	»			
Suriname	15 000	»			
Kanonneerbooten g. m.	2 500	2 500			
» k. m.	2 000				

In 1888 voor:	Bij de begrooting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.	In 1888 voor:	Bij de begrooting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.
<i>Artikel 20, VI, b¹.</i>			<i>Artikel 20, VI, c².</i> . . .	f 68 000	f 68 000
Guinea	f 2 000	f 2 000			
Luipaard	700	700	<i>Artikel 20, VI, d.</i> . . .	f 2 000	f 1 000
Ever	120	120			
Gier	80	80	<i>Artikel 20, VI, e.</i> . . .	f 3 000	f 3 000
Atjeh.	1 000	1 000			
Tromp	27 000	18 000	<i>Artikel 20, VI, f¹.</i> . . .	f 3 500	f 3 500
Van Galen.	5 000	»			
Alkmaar	1 000	1 000	<i>Artikel 20, VI, f².</i> . . .	f 1 500	f 1 500
Argus	500	500			
Wachtschip	2 400	2 400	<i>Artikel 20, VI, g.</i> . . .	f 7 500	f 2 700
Evertsen	300	300			
Urania	1 500	1 500	<i>Artikel 20, VI, h.</i> . . .	f 1 000	f 1 000
Astrea	300	300			
Het Loo	1 200	1 700	<i>Artikel 20, VI, i.</i> . . .	f 11 000	f 11 000
Salamander	500	500			
Marnix	100	100	<i>Artikel 20, VI, k.</i> . . .	f 6 000	f 6 000
Torpedobootten	5 000	4 000			
Diversen	2 000	2 000	<i>Artikel 20, VI, l.</i> . . .	f 2 500	f 2 500
Friso.	»	2 000			
Emma	»	1 000	<i>Artikel 20, VI, m.</i> . . .	f 20 000	f 20 000
	f 50 700	f 39 200			
<i>Artikel 20, VI, b².</i> . .	f 1 600	f 2 300	<i>Artikel 20, IV, n.</i> . . .	f 12 290	f 12 290
<i>Artikel 20, VI, c¹.</i>			<i>Artikel 20, VI, o.</i> . . .	f 18 550	f 18 550
Stier	f 600	»			
Schorpioen.	600	f 3 600	<i>Artikel 20, VI, totaal.</i> . .	f 273 690	f 273 440
Guinea	600	26 100			
Luipaard	1 300	8 000	<i>Artikel 20, XI, b¹.</i>		
Krokodil	900	»	Hyena	f 700	f 700
Bloedhond.	900	»	Panter	700	700
Atjeh	12 000	29 200	Mosa.	400	400
Emma	34 000	»	Dufa	50	50
Valk.	1 500	800	Hadda	50	50
Argus	1 000	1 000	Vos	500	500
Evertsen	6 000	4 000	Wachtschip	800	800
Kanonneerbooten g. m. .	2 400	3 000	Amstel	2 500	2 500
» k. m.	750	1 200	Castor	600	»
Torpedobootten	2 000	3 000	Nautilus	2 000	3 000
Friso	»	1 000	Torpedobootten	1 000	1 000
			Diversen	2 000	»
	f 64 550	f 80 900		f 11 300	f 9 700

In 1888 voor:	Bij de begrooting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.	In 1888 voor:	Bij de begrooting geraamd.	Bij de werkorder toegestaan.
<i>Artikel 20, XI, b²</i> . . .	f 150	f 150	<i>Artikel 20, XI, f²</i> . . .	f 800	f 800
<i>Artikel 20, XI, c¹.</i>			<i>Artikel 20, XI, g.</i> . . .	f 3 260	f 3 250
Buffel	f 400	»	<i>Artikel 20, XI, h.</i> . . .	f 500	f 500
Draak	3 000	f 4 000	<i>Artikel 20, XI, i.</i> . . .	f 3 500	f 3 500
Matador	1 400	1 400	<i>Artikel 20, XI, k.</i> . . .	f 1 000	f 1 000
Hyena	800	3 000	<i>Artikel 20, XI, l.</i> . . .	f 500	f 500
Panter	800		<i>Artikel 20, XI, m.</i> . . .	f 6 700	f 6 700
Wesp	2 000	3 000	<i>Artikel 20, XI, n.</i> . . .	f 6 000	f 6 000
Hydra	700	1 000	<i>Artikel 20, XI, o.</i> . . .	f 13 200	f 13 200
Overige	10 100	8 800	<i>Artikel 20, XI, totaal</i> . .	f 123 610	f 124 000
	f 19 200	f 21 200			
<i>Artikel 20, XI, c²</i> . . .	f 49 000	f 49 000			
<i>Artikel 20, XI, d.</i> . . .	f 4 600	f 4 600			
<i>Artikel 20, XI, e.</i> . . .	f 1 500	f 1 500			
<i>Artikel 20, XI, f¹</i> . . .	f 2 400	f 2 400			

BIJLAGE C.

VERGELIJKEND OVERZICHT

VAN DE

II^{DE} AFDEELINGEN DER MARINEBEGROOTINGEN,

dienst 1888 en 1889.

Bij de begroting voor 1888 is toegestaan voor :

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
12	Ia. f 105,000	Ib ¹ f 9 960	>	²⁰ Id. f 10 500	>	Ig. f 1 000	II. f 1 000
	>	Ib ² 1 000	>	Ie. 25 000	>	Ih. 2 600	Im. 1 700
	>	Ic. 74 300	>	If ¹ . 4 500	>	Ii. 6 000	>
	>	>	>	If ² . 2 200	>	Ik. 500	>
	IIa. 10 000	IIb ¹ 70 950	>	IIId. 2 000	>	IIg. 1 300	IIIZ. 100
	>	IIb ² . 1 000	>	IIe. 22 000	>	IIh. 2 600	IIIm. 2100
	>	IIc. 7 000	>	IIIf ¹ . 600	>	IIi. 150	>
	>	>	>	IIIf ² . 300	>	IIk. 1 800	>
	>	IIIb ¹ . 35 000	>	IIIId. 1 000	>	IIIg. 2 000	IIIIZ. 2 500
	>	IIIb ² . 2 000	>	IIIe. 3 000	>	IIIh. 500	IIIIm. 1 500
	>	IIIc. 49 550	>	IIIIf ¹ . 1 400	>	IIIi. 12 000	>
	>	>	>	IIIIf ² . 600	>	IIIk. 2 500	>
	>	IVb ¹ . 78 580	>	IVId. 8 000	>	IVg. 2 000	IVIZ. 100
	>	IVb ² . 13 200	>	IVe. 2 000	>	IVh. 1 850	IVIm. 100
	>	IVc. 72 400	>	IVIf ¹ . 1 500	>	IVi. 1 100	>
	>	>	>	IVIf ² . 500	>	IVk. 7 800	>
	>	Vb ¹ . 3 950	>	Vd. 3 000	>	Vg. 600	VIZ. 400
	>	Vb ² . 250	>	Ve. 500	>	Vh. 700	>
	>	Vc. 22 260	>	Vf ¹ . 150	>	Vi. 5 500	>
	>	>	>	Vf ² . 50	>	Vk. 600	>
	>	VIb ¹ . 31 250	>	VIId. 3 000	>	VIg. 700	VII. 100
	>	VIb ² . 3 400	>	VIe. 2 000	>	VIh. 2 200	VIIIm. 100
	>	VIc. 13 200	>	VIIf ¹ . 500	>	VIi. 600	>
	>	>	>	VIIf ² . 200	>	VIk. 250	>
13	120 000	>	>	>	>	>	>
14	Ia. 800	Ib ¹ . 7 150	>	Id. 10 000	>	Ig. 1 700	II. 400
	>	Ib ² . 100	>	Ie. 800	>	Ih. 1 200	Im. 500
	>	Ic. 2 350	>	If ¹ . 750	>	Ii. 500	>
	>	>	>	If ² . 250	>	Ik. 600	>
	>	II 825	>	II. 825	>	II. 825	II. 825
	>	IIIb ¹ . 26 500	>	IIIId. 1 000	>	IIIg. 3 000	IIIIZ. 1 600
	>	IIIb ² . 1 200	>	IIIe. 1 000	>	IIIh. 500	IIIIm. 800
	>	IIIc. 18 200	>	IIIIf ¹ . 600	>	IIIi. 4 000	>
	>	>	>	IIIIf ² . 200	>	IIIk. 3 000	>
	>	IV. 500	>	IV. 500	>	IV. 500	IV. 500
	>	Vb ¹ . 3 710	>	Vd. 3 000	>	Vg. 1 000	VIZ. 200
	>	Vb ² . 150	>	Ve. 100	>	Vh. 500	>
	>	Vc. 3 990	>	Vf ¹ . 75	>	Vi. 1 000	>
	>	>	>	Vf ² . 25	>	Vk. 600	>
	>	VI 50	>	VI 50	>	VI. 50	VI. 50
15	>	>	>	>	f 401 000	>	>
16	>	>	>	>	367 500	>	>
17	a 237 900	b. 170 000	>	d. 27 000	>	>	e. 1 000
	>	c. 155 000	>	>	>	>	>

Bij de begrooting voor 1889 is uitgetrokken voor :

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
12	Ia. f 69 600	Ib ¹ . f 7 405	>	Id. f 10 500	>	Ig ¹ . f 1 200	Il. f 300
	>	Ib ² . 600	>	Ie. 34 000	>	Ig ² . 300	Im. 500
	>	Ic. 50 475	>	If ¹ . 3 000	>	Ih. 2 600	>
	>	>	>	If ² . 500	>	Ii. 11 000	>
	>	>	>	>	>	Ik. 1 300	>
	IIa. 13 000	IIb ¹ . 48 100	>	IIId. 3 500	>	IIg ¹ . 200	IIIl. 200
	>	IIb ² . 1 000	>	IIe. 24 000	>	IIg ² . 1 600	IIIm. 2 100
	>	IIc. 10 000	>	IIIf ¹ . 600	>	IIh. 2 600	>
	>	>	>	IIIf ² . 400	>	IIi. 1 000	>
	>	>	>	>	>	IIk. 2 400	>
	>	IIIb ¹ . 35 150	>	IIIId. 550	>	IIIg ¹ . 3 900	IIIIl. 1 000
	>	IIIb ² . 2 500	>	IIIe. 2 300	>	IIIg ² . 100	IIIIm. 1 100
	>	IIIc. 70 500	>	IIIIf ¹ . 1 400	>	IIIh. 500	>
	>	>	>	IIIIf ² . 600	>	IIIi. 15 000	>
	>	>	>	>	>	IIIk. 3 200	>
	>	IVb ¹ . 131 750	>	IVId. 8 000	>	IVg ¹ . 1 700	IVIl. 50
	>	IVb ² . 20 700	>	IVe. 1 000	>	IVg ² . 300	IVIm. 200
	>	IVc. 51 900	>	IVf ¹ . 1 600	>	IVh. 1 850	>
	>	>	>	IVf ² . 700	>	IVi. 2 300	>
	>	>	>	>	>	IVk. 5 600	>
	>	Vb ¹ . 8 800	>	Vd. 2 000	>	Vg ¹ . 2 000	VI. 800
	>	Vb ² . 300	>	Ve. 500	>	Vg ² . 200	VIm. 125
	>	Vc. 37 900	>	Vf ¹ . 350	>	Vh. 700	>
	>	>	>	Vf ² . 50	>	Vi. 12 200	>
	>	>	>	>	>	Vk. 500	>
	>	VIb ¹ . 26 700	>	VIId. 3 000	>	VIg ¹ . 400	VIIl. 300
	>	VIb ² . 1 700	>	VIe. 1 000	>	VIg ² . 800	VIIm. 100
	>	VIc. 17 200	>	VIIf ¹ . 600	>	VIh. 2 200	>
	>	>	>	VIIf ² . 100	>	VIi. 2 400	>
	>	>	>	>	>	VIk. 900	>
13	1 481 500	>	>	>	>	>	>
14	Ia. 4 200	Ib ¹ . 3 700	>	Id. 12 000	>	Ig ¹ . 1 700	Il. 400
	>	Ib ² . 1 000	>	Ie. 20 600	>	Ig ² . 1 000	Im. 200
	>	Ic. 7 900	>	If ¹ . 750	>	Ih. 1 200	>
	>	>	>	If ² . 250	>	Ii. 2 000	>
	>	>	>	>	>	Ik. 1 700	>
	>	II. 475	>	II. 475	>	II. 475	II. 475
	>	IIIb ¹ . 32 550	>	IIIId. 1 300	>	IIIg ¹ . 8 500	IIIIl. 1 300
	>	IIIb ² . 2 550	>	IIIe. 1 100	>	IIIg ² . 400	IIIIm. 600
	>	IIIc. 21 325	>	IIIIf ¹ . 600	>	IIIh. 500	>
	>	>	>	IIIIf ² . 200	>	IIIi. 3 500	>
	>	>	>	>	>	IIIk. 3 000	>
	>	IV. 475	>	IV. 475	>	IV. 475	IV. 475
	>	Vb ¹ . 3 325	>	Vd. 2 600	<	Vg ¹ . 7 000	VI. 200

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werk- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
18	"	"	"	f 250 000	"	"	"
19	"	f 260 000	"	"	"	"	"
20	Ia. f 48 000	Ib ¹ . 18 800	Ic ² . f 36 000	Id. 15 000	"	Ig. f 7 600	Il. f 4 000
	"	Ib ² . 500	"	Ie. 6 500	"	Ih. 3 000	Im. 14 600
	"	Ic ¹ . 71 000	"	If ¹ . 7 000	"	Ii. 20 000	In. 10 800
	"	"	"	Ij ² . 3 000	"	Ik. 4 000	Io. 48 700
	IIa. 500	IIb ¹ . 6 450	IIc ² . 3 100	IIId. 1 000	"	IIg. 2 750	IIIl. 50
	"	IIb ² . 200	"	IIe. 250	"	IIh. 150	IIIm. 13 850
	"	IIc ¹ . 7 750	"	IIj ¹ . 6 000	"	IIi. 100	IIIn. 4 200
	"	"	"	IIj ² . 2 500	"	IIk. 300	IIo. 6 290
	"	"	"	"	"	"	III. 8 200
	"	"	"	"	"	"	IV. 34 740
	"	"	"	"	"	"	V. 5 900
	"	VIb ¹ . 50 700	VIc ² . 68 000	VIId. 2 000	"	VIg. 7 500	VIIl. 2 500
	"	VIb ² . 1 600	"	VIe. 3 000	"	VIh. 1 000	VIIm. 20 000
	"	VIc ¹ . 64 550	"	VIj ¹ . 3 500	"	VIi. 11 000	VIIn. 12 290
	"	"	"	VIj ² . 1 500	"	VIk. 6 000	VIo. 18 550
	"	VIIb ¹ . 15 000	VIIc ² . 7 400	VIIId. 3 000	"	VIIg. 2 700	VIIIl. 50
	"	VIIb ² . 950	"	VIIe. 1 000	"	VIIh. 250	VIIIm. 8 000
	"	VIIc ¹ . 14 860	"	VIIj ¹ . 10 000	"	VIIi. 270	VIIIn. 11 200
	"	"	"	VIIj ² . 5 000	"	VIIk. 1 400	VIIIo. 5 400
	"	"	"	"	"	"	VIII. 8 600
	"	"	"	"	"	"	IX. 20 685
	"	"	"	"	"	"	X. 865
	"	XIb ¹ . 11 300	XIc ² . 49 000	XIId. 4 600	"	XIg. 3 260	XIIl. 500
	"	XIb ² . 150	"	XIe. 1 500	"	XIh. 500	XIIm. 6 700
	"	XIc ¹ . 19 200	"	XIj ¹ . 4 020	"	XIi. 3 500	XIIn. 6 000
	"	"	"	XIj ² . 800	"	XIk. 1 000	XIo. 13 200
	"	XIIb ¹ . 2 650	XIIc ² . 9 450	XIIId. 900	"	XIIg. 650	XIIIl. 50
	"	XIIb ² . 300	"	XIIe. 50	"	XIIh. 125	XIIIm. 1 500
	"	XIIc ¹ . 2 900	"	XIIj ¹ . 5 000	"	XIIi. 125	XIIIn. 8 500
	"	"	"	XIIj ² . 850	"	XIIk. 300	"
	"	"	"	"	"	"	XIII. 4 700
	"	"	"	"	"	"	XIV. 14 775
	"	"	"	"	"	"	XV. 1 700
	"	XVI. 3 400	"	XVI. 2 600	"	"	XVII. 1 400
21	"	"	"	"	"	26 775	"
22	"	"	"	"	"	21 650	"
23	"	"	"	"	"	106 190	"
24	"	"	"	"	"	48 640	"
	f 522 200	f 1 431 235	f 172 950	f 479 625	f 768 500	f 356 560	f 334 070

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
	>	Vb ² . f 500	>	Ve. f 50	>	Vg ² . f 100	Vm. f 300
	>	Vc. 5 540	>	Vf ¹ . 100	>	Vh. 500	>
	>	>	>	Vf ² . 75	>	Vi. 1 500	>
	>	>	>	>	>	Vk. 1 100	>
	>	VI. 125	>	VI. 125	>	VI. 125	VI. 125
15	>	>	>	>	f 222 900	>	>
16	>	>	>	>	385 450	>	>
17	a. f 187 000	b. 52 800	>	d. 27 000	>	>	e. 3 500
	>	c. 133 000	>	>	>	>	>
18	>	>	>	250 000	>	>	>
19	>	310 000	>	>	>	>	>
20	Ia. 80 500	Ib ¹ . 14 830	Ic ² . f 36 000	Id. 20 000	>	Ig ¹ . 5 400	Il. 2 000
	>	Ib ² . 1 025	>	Ie. 6 400	>	Ig ² . 2 400	Im. 18 000
	>	Ic ¹ . 77 100	>	If ¹ . 6 500	>	Ih. 3 000	In. 5 700
	>	>	>	If ² . 3 500	>	Ii. 23 000	Io. 51 000
	>	>	>	>	>	Ik. 7 000	>
	IIa. 500	IIb ¹ . 3 775	IIc ² . 3 000	IId. 1 000	>	IIg ¹ . 2 400	IIl. 50
	>	IIb ² . 200	>	IIe. 250	>	IIg ² . 300	IIIm. 13 000
	>	IIc ¹ . 9 800	>	IIIf ¹ . 6 000	>	IIh. 250	IIIn. 5 000
	>	>	>	IIIf ² . 2 500	>	IIi. 300	IIIo. 4 485
	>	>	>	>	>	IIk. 250	>
	>	>	>	>	>	>	III. 8 420
	>	>	>	>	>	>	IV. 36 700
	>	>	>	>	>	>	V. 5 900
	>	VIb ¹ . 52 650	VIc ² . 64 300	VIId. 1 700	>	VIg ¹ . 12 700	VIl. 2 500
	>	VIb ² . 8 500	>	VIe. 2 500	>	VIg ² . 300	VIIm. 17 000
	>	VIc ¹ . 96 800	>	VIIf ¹ . 3 500	>	VIh. 1 500	VIIn. 7 600
	>	>	>	VIIf ² . 1 500	>	VIi. 12 000	VIIo. 24 580
	>	>	>	>	>	VIk. 5 300	>
	>	VIIb ¹ . 22 550	VIIc ² . 6 400	VIIId. 2 800	>	VIIg ¹ . 1 400	VIIl. 100
	>	VIIb ² . 700	>	VIIe. 500	>	VIIg ² . 500	VIIIm. 8 500
	>	VIIc ¹ . 14 550	>	VIIIf ¹ . 10 000	>	VIIh. 250	VIIIn. 11 700
	>	>	>	VIIIf ² . 5 000	>	VIIi. 400	VIIIo. 5 700
	>	>	>	>	>	VIIk. 1 000	>
	>	>	>	>	>	>	VIII. 8 600
	>	>	>	>	>	>	IX. 21 150
	>	>	>	>	>	>	X. 915
	>	XIb ¹ . 12 700	XIc ² . 45 000	XIId. 4 000	>	XIg ¹ . 6 300	XIl. 1 600
	>	XIb ² . 1 300	>	XIe. 1 300	>	XIg ² . 600	XIIm. 8 000
	>	XIc ¹ . 34 120	>	XIf ¹ . 2 400	>	XIh. 500	XIIn. 4 900
	>	>	>	XIf ² . 800	>	XIi. 4 700	XIIo. 11 670
	>	>	>	>	>	XIk. 1 400	>
	>	XIIb ¹ . 1 275	XIIc ² . 6 950	XIIId. 1 000	>	XIIg ¹ . 850	XIIl. 125
	>	XIIb ² . 250	>	XIIe. 50	>	XIIg ² . 50	XIIIm. 1 200

Arti- kel.	Aanbouw , tnigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goedere n.	Aankoop aanmaak en herstelling van materialen goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's, affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen , aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's, affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
	>	XIIc¹. 3 400	>	XII¹. f 5 000	>	XIIk. f 125	XIIn. f 7210
	>	>	>	XII². 850	>	XIIi. 250	XIIo. 790
	>	>	>	>	>	XIIk. 300	>
	>	>	>	>	>	>	XIII. 4 700
	>	>	>	>	>	>	XIV. 14 900
	>	>	>	>	>	>	XV. 1 725
	>	>	>	XVI. 2 500	>	>	XVII. 1 500
21	>	>	>	>	>	26 345	>
22	>	>	>	>	>	399 750	>
23	>	>	>	>	>	143 870	>
24	>	>	>	>	>	26 250	>
	f 1 836 300	f 1 453 470	f 161 650	f 509 500	f 608 350	f 806 665	f 331 270
	+ f 1 314 100	+ f 22 235	— f 11 300	+ f 29 875	— f 160 150	+ f 450 105	— f 2 800